

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST
Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

za finanční podpory Ministerstva zemědělství ČR,
úseku lesního hospodářství

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

APLIKACE ZÁKONA č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem v podmínkách LH ČR

SBORNÍK REFERÁTŮ

14. června, 2007
Školní lesní podnik ČZU, Kostelec nad Černými lesy

Odborný garant:**Ing. Miloš Pařízek**

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem
pobočka Hradec Králové, Veverkova 1335, 500 02 Hradec Králové
telefon: 494 947 014
e-mail: Parizek.Milos@uhul.cz

Organizační garanti:**Ing. Pavel Kyzlík**

tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@csvts.cz

Mgr. Iva Kubátová

Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
telefon: 221 082 384, fax: 222 222 155
mobil: 731 576 710, e-mail: cesles@csvts.cz

Technická spolupráce:**Lesnická práce, s. r. o.**

nakladatelství a vydavatelství
Zámek 1, 281 63 Kostelec nad Černými lesy
e-mail: neuhoferova@lesprace.cz

Česká lesnická společnost
ISBN 978-80-02-01908-4

Obsah

- 4 Ing. Pavel Kotrla, Ph.D., ÚHÚL Brandýs nad Labem
Kontroly dodavatelů
- 9 Ing. Miroslav Válek, ÚHÚL Brandýs nad Labem, pob. Hradec Králové
Kontrola přítomnosti při sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení z uznaných zdrojů reprodukčního materiálu kategorie selektovaný, kvalifikovaný a testovaný
- 12 Ing. Miloš Pařízek, ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové
Uznávání zdrojů reprodukčního materiálu
- 15 Prom. biol. Zdeňka Procházková, CSc., VÚLHM, v. v. i., VS Kunovice
Aplikace zákona 149/2003 Sb. v oblasti kvality semenného materiálu lesních dřevin
- 20 Doc. Ing. Antonín Jurásek, CSc., Ing. Jan Leugner, VÚLHM, v. v. i., VS Opočno
Aplikace zákona 149/2003 Sb. v oblasti kvality sadebního materiálu lesních dřevin
- 24 Zbyněk Elingr DiS., ÚHÚL Brandýs nad Labem
Informační systém ERMA
- 27 Ing. Josef Frýdl, CSc., Ing. Jiří Šindelář, CSc., VÚLHM, v. v. i.
Problematika genových základů v současném lesním hospodářství
- 35 Ing. Vladimír Foltánek, Sdružení lesních školkařů České republiky
Zákon č. 149/2003 Sb. a jeho provozní uplatnění ve školkařské praxi
- 38 Ing. Josef Svoboda, M.Sc., Ing. Milan Jurásek, Lesy České republiky, s. p.
Informační systém LČR, s. p. v procesu uznávání zdrojů reprodukčního materiálu, sběru reprodukčního materiálu a jeho uvádění do oběhu
- 46 Ing. Milan Slavinger, Magistrát města Jihlavy
Praktické zkušenosti z aplikace zákona č. 149/2003 Sb. z pohledu orgánu veřejné správy obce s rozšířenou působností
- 51 Ing. Jana Čacká, Krajský úřad Libereckého kraje
Krajské zkušenosti s aplikací zákona č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)
- 55 Ing. Zdenka Hlavová, Ing. Martin Plašil, LČR, s. p., Semenářský závod
Semenářský závod Týniště nad Orlicí - služby poskytované semenářským závodem

KONTROLY DODAVATELŮ

Ing. Pavel Kotrla, Ph.D.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

Zákon 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) přinesl do praxe nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin v ČR řadu nových skutečností. Jednou z nich je povinnost kontrolovat dodržování povinností stanovených tímto zákonem. Cílem celého kontrolního systému, který vychází z požadavků Směrnice Rady 1999/105/ES, je garantovat spotřebiteli (tj. vlastníkovi lesa), že deklarovaná identita kupovaného reprodukčního materiálu odpovídá skutečnosti.

Širší souvislosti problematiky

Na úvod je vhodné zopakovat si, proč byla v ČR přijata příslušná právní úprava. Národní legislativa (zákon 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů a prováděcí vyhláška 29/2004 Sb.) vychází z jednotlivých ustanovení Směrnice Rady 1999/105/ES – jako členský stát ES jsme byli povinni tuto směrnici zapracovat do národní legislativy. Co se týče oblasti kontroly (dodavatelů a reprodukčního materiálu), vychází naše legislativní úprava především z článku 16 této směrnice. Dovolují si její tady uvést v plném rozsahu:

Směrnice Rady 1999/105/ES, článek 16:

„(1) Členské státy zajistí, aby reprodukční materiál jednotlivých uznaných jednotek nebo oddílů byl v celém průběhu počínaje jeho získáním až po dodávku konečnému spotřebiteli jasně identifikovatelný prostřednictvím jimi stanoveného nebo uznaného systému. Je nutno provádět pravidelné úřední kontroly registrovaných dodavatelů.

(2) Členské státy zajistí, aby si dotčená úřední místa vzájemně poskytovala úřední pomoc tak, aby získala informace potřebné k zajištění řádné aplikace této směrnice obzvláště při pohybu reprodukčního materiálu z jednoho členského státu do druhého.

(3) Dodavatelé předkládají úředním místům záznamy s podrobnostmi o všech oddílech v jejich držení a uváděných jimi do oběhu.

(4) Prováděcí ustanovení k odstavci 2 budou vydána nejpozději do 30. června 2002 postupem podle článku 26, odstavec 2.

(5) Členské státy činí veškerá opatření k tomu, aby zajistily dodržování ustanovení této směrnice, přitom dbají na to, aby byl reprodukční materiál lesních dřevin úředně kontrolován během uvádění do oběhu a během produkce, pokud jde o jeho aspekty, které jsou významné pro jeho uvedení na trh.

(6) Odborníci Komise mohou, pokud je to nezbytné, ve spolupráci s úředními místy členských států provádět okamžité místní kontroly, aby byla zajištěna jednotná aplikace této směrnice. Přitom mohou především zkoumat, zda reprodukční materiál lesních dřevin odpovídá ustanovením této směrnice. Členský stát, na jehož státním území je prováděna kontrola, poskytne odborníkům provádějícím kontrolu veškerou podporu potřebnou pro výkon jejich činnosti. Komise podává členským státům zprávy o výsledcích zkoumání.”

Znění tohoto článku Směrnice v praxi znamená, že jako členský stát ES jsme povinni zajistit fungování kontrolního systému reprodukčního materiálu na národní úrovni, součástí tohoto kontrolního systému je provádění pravidelných (periodických) kontrol registrovaných dodavatelů.

Je potřeba podotknout, že vedle tohoto systému ES (na základě současné Směrnice Rady 1999/105/ES) existuje souběžně v rámci zemí OECD druhý obdobný systém pro reprodukční materiál (Schéma OECD). V současnosti je snahou oba systémy přiblížit a reprodukční materiál lesních dřevin si pro účely obchodu vzájemně uznávat. Země, které přistoupily k tomuto lesnickému systému OECD, byly rovněž povinny vybudovat kontrolní systém.

Situace v České republice

Na základě ustanovení zákona 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů veřejnou správu v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin vykonávají (§ 26 zákona):

- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- kraje,
- ministerstvo,
- Česká inspekce životního prostředí,
- celní orgány,
- vojenský lesní úřad – ve vojenských lesích (v rozsahu působnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností a kraje).

Vedle orgánů veřejné správy je ministerstvem pověřena k provádění odborných úkonů a kontrolou v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem pověřena tzv. pověřená osoba (§ 30 zákona).

Orgány veřejné správy (§ 26 zákona) a pověřená osoba na základě pověření (§ 30 zákona) jsou povinny kontrolovat dodržování povinností stanovených tímto zákonem.

Kontroly dodavatelů z úrovně pověřené osoby (ÚHÚL)

V návaznosti na změny ustanovení zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin v oblasti kontroly a pověřené osoby (zákon 387/2005 Sb.) se na základě určení ministerstva zemědělství ČR stal dnem 13. 12. 2005 pověřenou osobou Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL). Tato nová činnost pro ÚHÚL byla zároveň zařazena ve zřizovací listině do předmětu činnosti doplněním následujících bodů:

- Výkon dozoru, provádění odborných úkonů v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem a provádění kontroly podle ustanovení § 29, odst. 2, písm. f) a § 30 zákona č. 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů a podle pověření Ministerstva zemědělství,
- vedení informačního systému rejstříku a evidencí podle § 30 odst. 2, písm. c) až g) zákona č. 149/2003 Sb.

Kontrolní činnost ÚHÚL jako pověřené osoby dle zákona 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů proto vychází z povinností vyplývajících z tohoto zákona (povinnost kontrolovat dodržování zákona). Pro systémové řešení kontrolní činnosti (naplnění požadavků zákona i směrnice) má ÚHÚL jako pověřená osoba následující předpoklady:

- Plný přístup k informacím (jednotlivé databáze v rámci IS ERMA), a to včetně přístupu k údajům od dodavatelů. Zároveň je z pohledu ochrany dat tato problematika ve vztahu k pracovníkům pověřené osoby řešena v zákoně (§ 30, odstavec 3 zákona).
- Zajišťování komunikace s příslušnými úředními místy členských zemí ES – naplňování požadavků Nařízení Komise č. 1598/2002. Jedná se tedy o předávání a přijímání informací

o pohybu reprodukčního materiálu v rámci obchodní výměny mezi členskými zeměmi ES, a často poskytování doplňujících informací (na vyžádání příslušného úředního místa).

- Vzájemná výměna informací a zkušeností na mezinárodní úrovni v rámci pravidelných setkání příslušných národních institucí.

ÚHÚL jako pověřená osoba proto začal realizovat práce na budování kontrolního systému z úroveň pověřené osoby - představa o jeho fungování je rozkreslena na přiloženém schématu. K schématu lze doplnit následující:

Výkon dozoru

Dozor není procesně upraven, vykonává se v rámci zákonem stanovených činností. Pokud je zjištěno nedodržení povinností daných zákonem, jsou informace předány orgánu veřejné správy k dalšímu řízení.

Výkon kontroly

Procesně je kontrola upravena zákonem o státní kontrole (zákon č. 552/1991 Sb.) a správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb.), pokud zákon č. 149/2003 Sb. nestanoví jinak. Výkon kontroly lze rozdělit na:

- a) Povinnost přítomnosti při sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení.

Jedná se o povinnou kontrolu sběrů ze zákona („přítomnost při sběru“) kategorie reprodukčního materiálu selektovaný, kvalifikovaný a testovaný v případech, kdy je pověřená osoba zmocněna k této kontrole ze strany obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Cílem této kontrolní činnosti je ověření identity reprodukčního materiálu před vydáním úředního potvrzení o jeho původu (vystavení potvrzení o původu ze strany příslušného obecního úřadu), tedy v době jeho vzniku.

Uvedené téma je předmětem jiného příspěvku na tomto semináři.

- b) Kontroly dodavatelů

Jedná se o kontrolu dodržování povinností stanovených zákonem ze strany dodavatelů. Kontroly lze rozdělit na kontroly periodické - plánované (periodické - podle typu dodavatele) a cílené (cílené prověření skutečností na základě získaných indicií). Pro tuto potřebu jsou využívány podklady z databází IS ERMA, mimo jiné údaje poskytované jednotlivými dodavateli na základě povinností vyplývajících ze zákona a také informace ze vzájemné komunikace mezi členskými zeměmi ES o pohybu RM (obchodní výměna mezi zeměmi ES).

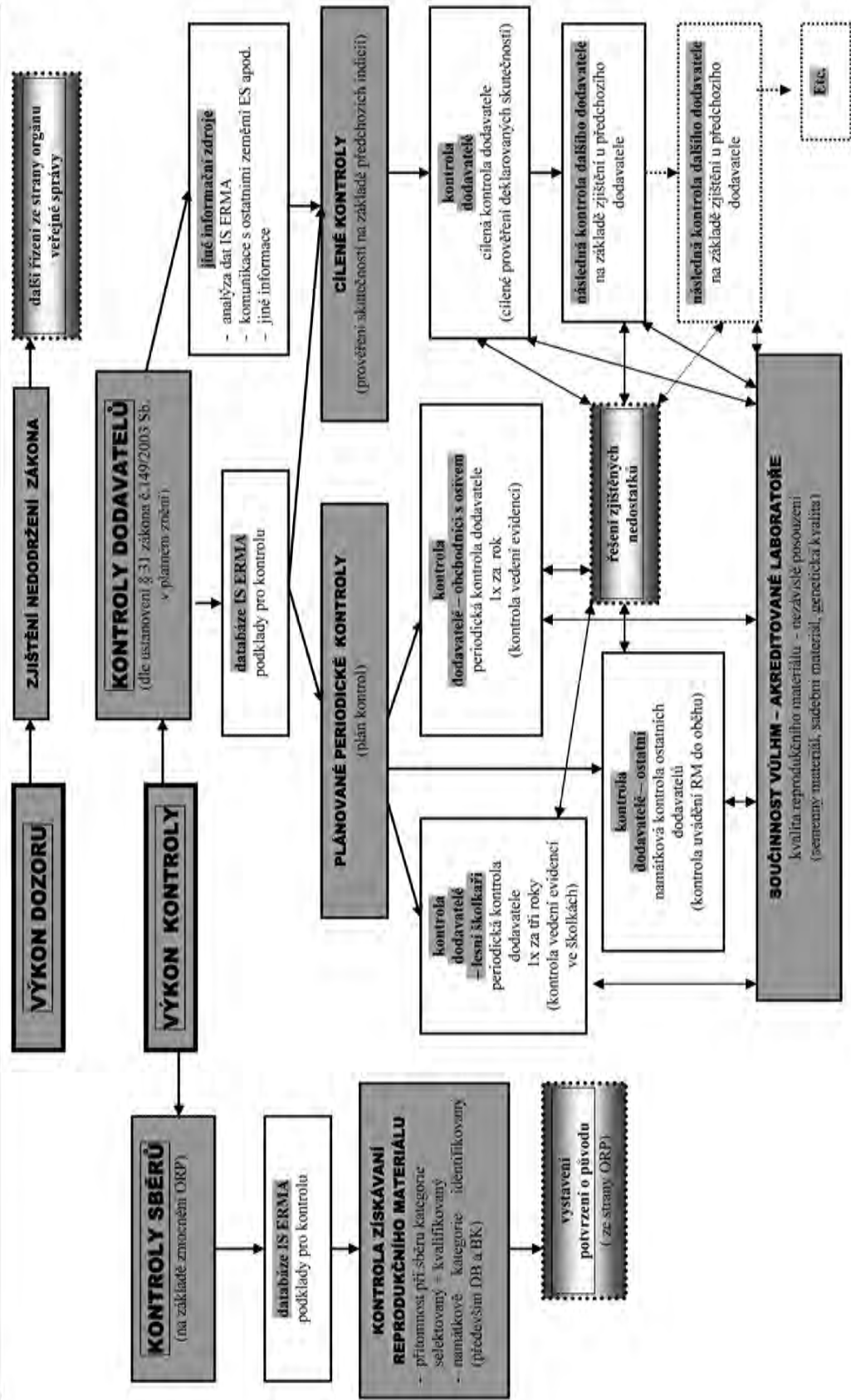
- c) Součinnost VÚLHM – akreditované laboratoře

Jedná se o využití nezávislých akreditovaných laboratoří VÚLHM pro účely posouzení kvality reprodukčního materiálu a jejich zapojení do systému. Problematika se týká semenného materiálu (povinnost dodavatele deklarovat kvalitu semenného materiálu), sadebního materiálu (možnost posouzení kvality prostokořenného i krytokořenného materiálu), popřípadě využití metod genových markerů pro ověření identity deklarovaného materiálu.

Aktivity ÚHÚL v průběhu roku 2006 týkající se budování kontrolního systému dodavatelů byly následující:

- Personální zajištění kontrolní činnosti na jednotlivých pobočkách ÚHÚL – specializace vybraných pracovníků,
- série školení k uvedené problematice,
- zpracování metodiky kontrol s praktickým proškolením.

Schéma kontrolního systému pro reprodukční materiál lesních dřevin v ČR
 (systém kontrolní činnosti ÚHÚL jako pověřené osoby na základě ustanovení zákona č. 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

Výkon vlastních kontrol dodavatelů byl zahájen koncem roku 2006, letošní plán kontrol předpokládá provedení cca 90 kontrol dodavatelů. Vedle plánovaných kontrol budou podle potřeby vykonány kontroly namátkové v případech, kdy se ukáže, že je potřeba prověřit vybrané údaje. O plánovaných kontrolách jsou informovány místně příslušné orgány veřejné správy s cílem vzájemné koordinace kontrolní činnosti, popř. přizvání těchto orgánů ke kontrole.

Vlastní výkon kontroly probíhá procesně v souladu s příslušnou legislativou (jak již bylo zmíněno výše). Jedná se o následující postup: oznámení kontroly – vlastní kontrola (na základě pověření) – zpracování protokolu z kontroly – vyjádření se kontrolovaného do protokolu.

V případě zjištěných nedostatků jsou tyto předávány k dalšímu řízení orgánu veřejné správy v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem.

Závěr

S odstupem času můžeme konstatovat, že cesta k naplňování zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin se ukázala složitější, než jsme si na počátku připouštěli. Zavedení nové evropské legislativy o lesním reprodukčním materiálu do praxe znamenalo nutnost relativně rychlého zavedení modelu nakládání a evidence s reprodukčním materiálem, který byl ve „starých“ zemích ES budován dlouhodobě. Zavádění takového nového systému a uplatňování nové legislativy v praxi ČR pak bylo nutně doprovázeno řadou problémů a komplikací.

To platí i v případě budování národního kontrolního systému tak, jak je požadován směrnicí a jak jsme na jeho fungování dotazováni na vzájemných mezinárodních setkáních. Tento systém bylo nutno vybudovat nově, do doby účinnosti zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin de facto takový kontrolní systém v ČR neexistoval.

Standardní fungování národního kontrolního systému reprodukčního materiálu lesních dřevin znamená nejen naplnění požadavků evropské legislativy, ale také možnost rovného přístupu našich školkařských subjektů na evropský trh. V mezinárodních vztazích dodnes panuje určitá nedůvěra především ze „starých“ zemí ES, což lze za uplynulé 2 roky dokladovat řadou řešených žádostí o doplňující informace k materiálu vyvezenému z ČR.

Kontakt

Ing. Pavel Kotrla, Ph.D.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem
Nábřežní 1326, 250 01 Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

KONTROLA PŘÍTOMNOSTI

při sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení z uznaných zdrojů reprodukčního materiálu kategorie selektovaný, kvalifikovaný a testovaný

Ing. Miroslav Válek

ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové

V závěru roku 2005 vstoupila v České republice v platnost novela zákona č. 149/2003 Sb. o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin (zákonem č. 387/2005 Sb. s účinností od 31. 10. 2005), která mimo jiné zavedla změny při kontrole získávání reprodukčního materiálu.

Jedna z těchto změn v § 31 odst. 3 nově uvádí, že obecní úřad obce s rozšířenou působností, nebo pověřená osoba na základě zmocnění obecního úřadu jsou povinny být přítomny při sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení z uznaných zdrojů reprodukčního materiálu kategorie selektovaný, kvalifikovaný a testovaný. Zároveň se v odstavci 4 § 31 konstatuje, že obecní úřad s obce s rozšířenou působností nemá povinnost kontroly podle odstavce 3 § 31, pokud zmocní pověřenou osobu.

Cílem kontroly je stanovit, zda ke sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení z uznaných zdrojů reprodukčního materiálu kategorie selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný dochází ze zdroje reprodukčního materiálu deklarovaného dodavatelem v oznámení o konání sběru. (§ 6).

Povinnost všech kontrol (jak kontrol přítomnosti při sběru, tak i kontrol dodržování povinností dodavatelů) je procesně upravena zákonem o státní kontrole (zákon č. 552/1991 Sb.) a správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb.). Vyplývá tak z § 31 odst. 7 zákona. Co do obsahu a procesní úpravy jde o kontrolu ve smyslu zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a zákona o státní kontrole. Tedy pouze o kontrolu plnění povinností stanovených zákonem o RM.

Kontrola přítomnosti při sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení z uznaných zdrojů reprodukčního materiálu kategorie selektovaný, kvalifikovaný a testovaný ze strany pověřené osoby (Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů, dle jen ÚHÚL):

1. Zmocnění ke kontrole od obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále jen ORP)

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 31 odst. 3 a 4 zákona o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin nestanoví bližší podrobnosti o zmocnění, je možné takové zmocnění udělit na celý správní obvod ORP a na dobu neurčitou, stejně jako pro jednotlivé případy, na dobu určitou. Obě možnosti ORP využívají.

2. Předání oznámení o konání sběru z ORP na ÚHÚL

Zde existuje určitý problém časové souslednosti. Dodavatel je sice povinen oznámit konání sběru semenného materiálu, odběru částí rostlin nebo vyzvedávání sadebního materiálu z přirozeného zmlazení minimálně 2 týdny předem příslušnému orgánu veřejné správy (obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností), ale předání tohoto oznámení v případě zmocnění ÚHÚL už bohužel není v zákoně procesně upraveno. Z logiky věci dalšího pro-

cesního postupu však plyne nutnost tato oznámení v tomto případě neprodleně předávat zmocněné pobočce ÚHÚL, aby s konkrétním dodavatelem mohla zahájit kontrolu.

3. Doručení oznámení o zahájení kontroly

Kontrola se vždy zahajuje k prvnímu dni předpokládaného data sběru uvedeném v oznámení o konání sběru s tím, že dodavateli se ukládá v rámci součinnosti podle § 11 písm. d) a § 14 zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole ve znění pozdějších předpisů, povinnost oznámit přesný datum, čas a místo sběru minimálně 2 dny předem (telefon, email).

4. Pověření ke kontrole

Kontrolující pracovník se musí vždy před zahájením kontroly prokázat pověřením ke kontrole a služebním průkazem.

5. Protokol o kontrole

Z kontroly se pořizuje protokol o kontrole ve 3 vyhotoveních, přičemž jeden zůstává dodavateli (kontrolovanému), jeden je neprodleně po ukončení kontroly zasílán obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností (jako povinný podklad pro vydání potvrzení o původu) a jeden je zakládán na pobočce ÚHÚL.

Počty vystavených potvrzení o původu na reprodukční materiál kategorie selektovaný a kvalifikovaný a počty kontrol provedených pověřenou osobou na základě zmocnění ORP.

Graf 1: Podíl kontrol reprodukčního materiálu kategorie selektovaný a kvalifikovaný v roce 2006

Graf 2: Podíl kontrol reprodukčního materiálu kategorie selektovaný a kvalifikovaný v prvním čtvrtletí 2007

V roce 2006 bylo vystaveno celkem 1024 a za první čtvrtletí roku 2007 400 potvrzení o původu na reprodukční materiál kategorie selektovaný a kvalifikovaný, kde byla povinnost přítomnosti při sběru. ÚHÚL jako pověřená osoba zmocněná ORP přitom provedl v roce 2006 423 kontrol, což činí cca 41 % a v prvním čtvrtletí roku 2007 183 kontrol, což činí cca 46 %. Kontroly byly prováděny celkem pro 89 ORP, což činí 43,4 % z celkového počtu ORP.

Kontakt

Ing. Miroslav Válek
ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové
Veverkova 1335, 500 02 Hradec Králové

UZNÁVÁNÍ ZDROJŮ REPRODUKČNÍHO MATERIÁLU

Ing. Miloš Pařízek

ÚHÚL Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové

Uznávání zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin je prvním a základním kamenem pro zachování a zvyšování biologické různorodosti lesa včetně genetické různorodosti stromů a pro zajištění trvale udržitelného hospodaření v lesích.

Problematiku uznávání zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin v současné době řeší zákon č. 149/2003 Sb. v platném znění a podrobnosti stanovuje vyhláška č. 29/2004 Sb. O uznání zdroje reprodukčního materiálu rozhoduje orgán veřejné správy, v tomto případě kraj, na základě žádosti vlastníka zdroje. Pokud se jedná o reprodukční materiál kategorie selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný, může orgán veřejné správy rozhodnout i z vlastního podnětu, avšak potom nese na svých bedrech náhradu případné újmy, která může vzniknout vlastníkovvi takto uznaného zdroje. Uznávání se provádí u všech druhů dřevin a délka doby uznání je omezena, zpravidla platností lesního hospodářského plánu. Orgán veřejné správy zašle jedno vyhotovení rozhodnutí o uznání zdroje pověřené osobě, tj. dnes Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem.

Zdroj reprodukčního materiálu lesních dřevin může být uznán buď jako identifikovaný, selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný.

Za zdroj **identifikovaného** reprodukčního materiálu se uznávají na základě venkovního šetření zdroje semen, porosty zařazené do fenotypové třídy C na základě dokladu o fenotypové třídě porostu vyhotoveného osobou, která je fenotypovou klasifikaci oprávněna provádět. Za zdroj identifikovaného reprodukčního materiálu lze uznat i porosty zařazené do fenotypové třídy A nebo B, nebyly-li uznány jako zdroj selektovaného nebo testovaného reprodukčního materiálu. Porosty nebo zdroje semen téhož vlastníka, téhož druhu dřeviny v téže oblasti provenience a v témže výškovém pásmu lze se souhlasem vlastníka sloučit do jedné uznané jednotky.

Za zdroj **selektovaného** reprodukčního materiálu se uznává pouze porost zařazený do fenotypové třídy A nebo B, který vyhovuje požadavkům na genetickou a morfologickou kvalitu, polohu, rozlohu, věk, strukturu a zdravotní stav a vyhovuje z hlediska vhodnosti stanoviště. Porost fenotypové třídy B téhož vlastníka, v téže oblasti provenience a v témže výškovém pásmu, eventuálně v téže genové základně je možné se souhlasem vlastníka při uznávání sloučit do jedné uznané jednotky, přičemž o sloučení rozhoduje orgán veřejné správy. Zdroje selektovaného reprodukčního materiálu se uznávají obvykle při obnově plánu nebo osnovy, uznání je však možné i v jejich průběhu. Vždy však odpovídá doba uznání platnosti plánu nebo osnovy.

Za zdroj **kvalifikovaného** reprodukčního materiálu lze uznat pouze semenný sad, rodičovský strom, klon nebo směs klonů, který vyhovuje požadavkům na postup při založení zdroje, jeho udržování a požadavkům na genetickou a morfologickou kvalitu, polohu, rozlohu, věk, strukturu a zdravotní stav a který splňuje podmínku vhodnosti stanoviště.

Za zdroj **testovaného** reprodukčního materiálu lze uznat pouze porost, semenný sad, rodičovský strom, klon nebo směs klonů, který vyhovuje požadavkům stanoveným pro uznání zdroje selektovaného nebo kvalifikovaného, pokud jeho vlastnosti byly ověřeny srovnávacími genetickými testy.

Zdroje kvalifikovaného a testovaného reprodukčního materiálu se neslučují. Na tomto místě je vhodné podotknout, že reprodukční materiál smrku ztepilého, borovice lesní, modřínu opadavého a modřínu eurojaponského lze uvádět do oběhu pouze jako selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný.

Podrobnosti o požadavcích na uznání jednotlivých kategorií zdrojů stanovuje prováděcí právní předpis, v tomto případě vyhláška č. 29/2004 Sb.

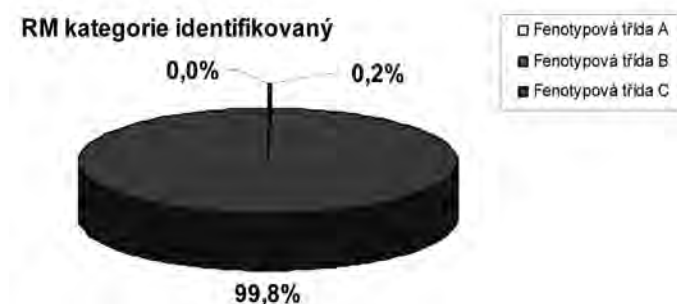
O uznání zdrojů kategorie selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný rozhoduje orgán veřejné správy na základě odborného posudku vypracovaného pověřenou osobou, tzn. Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL). Odborný posudek dokládá splnění všech požadavků na uznávání zdrojů reprodukčního materiálu. O odborný posudek jako podklad pro rozhodování státní správy lesů žádá orgán veřejné správy na základě žádosti vlastníka o uznání zdroje nebo rozhoduje-li z vlastního podnětu. Písemná žádost o posudek by měla být směřována z orgánu veřejné správy na ústředí ÚHÚL v Brandýse nad Labem, odkud bude přidělena jednotlivým pobočkám ÚHÚL dle jejich územní působnosti ke zpracování. Náklady uznávacího řízení včetně zpracování odborného posudku nese žadatel, tzn. pověřená osoba bude požadovat úhradu nutně vynaložených nákladů spojených se zpracováním odborného posudku.

Na závěr ještě jednou připomínám, že od 1. 1. 007 jsou veškeré povinnosti stanovené pověřené osobě zákonem č. 149/2003 Sb. a jeho prováděcími předpisy zajišťovány Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem.

Stav uznaných zdrojů v ČR k 20. 4. 2007

1. Identifikovaný

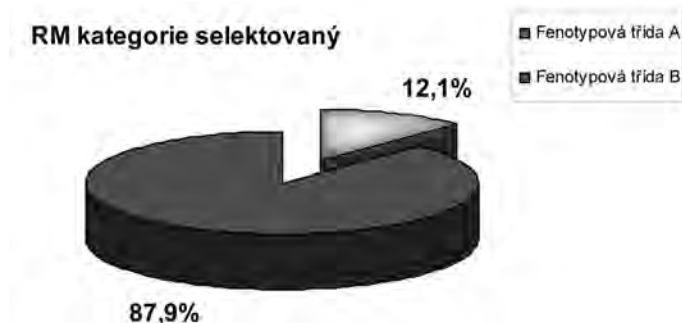
Zdroj semen	209 uznaných zdrojů
Porosty fenotypové třídy A	2,56 ha RPD*
Porosty fenotypové třídy B	144,99 ha RPD
Porosty fenotypové třídy C	5 8874,36 ha RPD

Graf 1: Podíl fenotypových tříd v kategorii zdroje identifikovaný dle redukované plochy dřeviny

2. Selektovaný

Porosty fenotypové třídy A	13 325,14 ha RPD
Porosty fenotypové třídy B	96 708,13 ha RPD

Graf 2: Podíl fenotypových tříd v kategorii zdroje selektovaný dle redukované plochy dřeviny

3. Kvalifikovaný

Semenné sady	144 uznaných o celkové výměře 351,05 ha
Rodičovské stromy	348 uznaných
Klony	9 289 uznaných
Klonové archivy	24 uznaných

4. Testovaný

Směs klonů rodu topol	1 uznaný zdroj o výměře 0,50 ha
-----------------------------	---------------------------------

* *RPD – redukovaná plocha dřeviny*

Kontakt

Ing. Miloš Pařízek

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové
Veverkova 1335, 500 02 Hradec Králové

APLIKACE ZÁKONA 149/2003 Sb. V OBLASTI KVALITY SEMENNÉHO MATERIÁLU LESNÍCH DŘEVIN

Prom. biol. Zdeňka Procházková, CSc.
VÚLHM, v. v. i., VS Kunovice

Obecné požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu lesních dřevin, tedy i semenného materiálu, jsou zmíněny v **zákoně 149/2003 Sb., § 4 Požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu**:

a) *reprodukční materiál lze uvádět do oběhu, pouze vyhovuje-li požadavkům na **druhovou čistotu**, morfologickou a **fyziologickou kvalitu** a **zdravotní stav**.*

Druhá čistota jednotlivých oddílů semenného materiálu se zjišťuje podle ČSN 48 1211 při zkoušce čistoty semenné suroviny nebo semen. U semen většiny jehličnanů (zejména SM, BO, JD), která jsou odkřídlena, a u žaludů dubu letního a zimního nelze ale podle morfologických znaků spolehlivě druh určit. Proto na protokolech s výsledky zkoušek kvality je zkoušený druh uveden pouze v části s identifikačními údaji, zaslanými žadatelem o rozbor (údaje uvedené zákazníkem), a v části s výsledky zkoušek se uvádí pouze rod čistých semen, určený při zkoušce čistoty.

Fyziologickou kvalitu semenného materiálu představuje klíčivost a / nebo životnost semen. Zákon 149/2003 Sb. ani navazující prováděcí vyhláška 29/2004 Sb. nestanoví požadavky na fyziologickou kvalitu semenného materiálu (např. minimální hodnoty klíčivosti nebo životnosti). Pouze technická norma ČSN 48 1211 v informativní příloze F udává pro hlavní hospodářské dřeviny podle klíčivosti nebo životnosti čistých plných semen orientační rozdělení do tří kvalitativních tříd.

Speciální požadavky týkající se **zdravotního stavu** semenného materiálu podobně jako u fyziologické kvality nejsou v zákoně ani vyhlášce specifikovány. Pro semenný materiál platí pouze obecné ustanovení uvedené ve vyhlášce 29/2004 Sb., § 2, bod 11: „*Reprodukční materiál, u kterého bylo zjištěno napadení škodlivými organismy podléhajícími mimořádným rostlinolékařským opatřením, musí být z dalšího použití prokazatelně vyloučen.*“

V současnosti nejsou uváděny žádné škodlivé (karanténní) organismy na semenech lesních dřevin.

Zákon 149/2003 Sb. dále v **§ 8 Průvodní list** požaduje:

(4) *Průvodní list semen a plodů uváděných do oběhu jako identifikovaný, selektovaný, kvalifikovaný nebo testovaný reprodukční materiál* musí dále obsahovat údaje o:

- a) *čistotě*
- b) *klíčivosti nebo životnosti*
- c) *hmotnosti 1000 semen*
- d) *počtu klíčivých, popřípadě živých semen na 1 kg semenného materiálu*

(5) *Není-li možno údaje podle odstavce 4 písm. b) a d) zjistit s ohledem na sjednané dodací lhůty, lze semenný materiál uvést do oběhu za předpokladu, že chybějící údaje dodavatel potvrdí neprodleně po ukončení příslušných zkoušek.*

Jakým způsobem se zjišťují požadované údaje o kvalitě semenného materiálu blíže specifikuje **vyhláška č. 29/2004 Sb., § 1 Požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu (k § 4 zákona)**:

(2) *Kvalita semenného materiálu se zjišťuje podle příslušné ČSN¹. Každý oddíl semen nebo plodů uváděný do oběhu se posuzuje podle těchto znaků:*

- a) čistota,
- b) hmotnost 1 000 kusů semen,
- c) energie klíčení (neplatí pro semena nebo plody s klíčným klidem),
- d) klíčivost nebo životnost,
- e) počet klíčivých (životných) semen v 1 kg.

(3) *U malých oddílů semen, jejichž hmotnost nepřesahuje hmotnost uvedenou v příloze č. 1, neplatí požadavky uvedené v odstavci 2 písmenu c), d) a e).*

(4) *Oddíly plodů a semen mohou být uváděny do oběhu pouze vykazují-li druhovou čistotu 99 %.*

Aby byla zajištěna srovnatelnost a také např. opakovatelnost výsledků hodnocení kvality jednotlivých oddílů semenného materiálu, provádí se zjišťování kvality podle technické normy **ČSN 48 1211 Lesní semenářství - Sběr, kvalita a zkoušky kvality semenného materiálu lesních dřevin (duben 2006)**. Norma uvádí základní pokyny pro sběr, označení, přejímku, dopravu a podrobné postupy vzorkování a zkoušení kvality semenného materiálu lesních dřevin přirozeně rozšířených nebo pěstovaných v České republice včetně dřevin, uváděných do oběhu podle zákona 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Kdo provádí posuzování kvality semenného materiálu stanoví ČSN 48 1211 v **4.1.1 Posouzení kvality semenného materiálu**:

4.1.1 Kvalita oddílů semenného materiálu se posuzuje podle čistoty, absolutní hmotnosti, energie klíčení, klíčivosti nebo životnosti, obsahu vody a počtu klíčivých nebo živých semen v 1 kg; u semenné suroviny také podle sypavosti.

*Zkoušky kvality oddílů semenného materiálu lesních dřevin uvedených v příloze 1 zákona 149/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů a uvedených do oběhu provádí **akreditovaná laboratoř** (viz vyhláška 29/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů).*

V ČR je v současnosti jedinou akreditovanou zkušební laboratoří pro vzorkování a zkoušky kvality semenného materiálu lesních dřevin pracoviště zkušební laboratoře Semenářská kontrola Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., akreditované ČIA (Český institut pro akreditaci, o. p. s., dále „ČIA“) pod č. 1175. Laboratoř splňuje požadavky vyplývající ze Směrnice 1999/105/EU a navazující národní legislativy a zajišťuje zkoušky kvality semenného materiálu lesních dřevin pro vlastníky a potřeby ústředního orgánu státní správy lesů. Poslední re-akreditace laboratoře podle ČSN EN ISO/IEC 17025:2005 proběhla 14.-16. 6.2006 a osvědčení o akreditaci č. 21/2007 ze dne 10. 1. 2007 má platnost do 31. 8. 2011. První akreditaci ČIA získala laboratoř již v roce 1995. Laboratoř je rovněž jedinou českou mezinárodně akreditovanou ISTA (International Seed Testing Association, dále „ISTA“) laboratoří (označení CZDL02) pro zkoušky kvality semenného materiálu lesních dřevin podle mezinárodních ISTA předpisů (International Rules for Seed Testing).

Ročně se v laboratoři provádějí zkoušky kvality průměrně u 1 500 vzorků 90 dřevin (1 100 až 2 600 vzorků v závislosti na úrodě a počtu oddílů uváděných do oběhu). Laboratoř zahájila činnost v padesátých letech a v archivu má záznamy o kvalitě více než 100 tisíc vzorků semen a plodů.

Akreditací byl zaveden v laboratoři systém managementu, který si mimo jiné klade za cíl poskytování správných, přesných a opakovatelných výsledků zkoušek kvality semen dřevin v akceptovatelných lhůtách při dodržení ochrany práv zákazníka s využitím závazných akreditovaných zkušebních metod a dosažení co nejvyšší přesnosti a správnosti v hodnocení kvality semen dřevin využíváním nových vědeckých a technických poznatků.

Požadované údaje o kvalitě semen a plodů se podle zákona 149/2003 Sb. (§ 8) i vyhlášky 29/2004 Sb. (§ 1) vztahují na celý oddíl. Proto musí být zajištěna přímá vazba mezi zjištěnou kvalitou vzorku zkoušeného v laboratoři a kvalitou celého oddílu. Obecný princip je formulován v **ČSN 48 1211, 4.2 Vzorkování:**

Pro vystavení protokolu s výsledky zkoušek kvality platnými pro celý oddíl semenného materiálu musí být průměrný vzorek odebrán vzorkovatelem proškoleným a písemně pověřeným akreditovanou laboratoří. Akreditovaná laboratoř je v tomto případě zodpovědná za vzorkování a zkoušení.

Pokud není průměrný vzorek odebrán pověřeným vzorkovatelem, vystavený protokol s výsledky zkoušek kvality platí pouze pro dodaný vzorek semenného materiálu a nikoli pro celý oddíl.

Jaký je praktický postup?

Dodavatel semenného materiálu, který požaduje odběr vzorku, zašle do laboratoře Semenářská kontrola emailem (semkon@vulhmuh.cz) nebo poštou písemnou **žádost o odběr vzorku** (formulář lze stáhnout na www.vulhmuh.cz) s následujícími údaji:

- a) dodavatel (zákazník) - adresa, telefon, e-mail, IČ, DIČ, číslo bankovního účtu
- b) místo uskladnění oddílu semenného materiálu (není-li stejné jako adresa dodavatele - adresa, telefon, email)
- c) dřevina
- d) hmotnost oddílu semenného materiálu (kg)
- e) počet balení (ks) - neuvádí se, pokud je materiál volně uložen
- f) vlastník semenného materiálu (pokud není vlastník a dodavatel jedna osoba),
- g) číslo potvrzení o původu (není-li ještě k dispozici uvést číslo žádosti o vystavení POP)
- h) evidenční číslo uznané jednotky,
- i) rok zrání semenného materiálu,
- j) požadované zkoušky,
- k) adresa, na kterou se odesílají protokoly s výsledky zkoušek a faktura.

Aby bylo možné zajistit co nejrychleji požadovaný odběr vzorků, jsou k dispozici dva formuláře žádostí o odběr – předběžná a konečná. Zaslání předběžné žádosti v době, kdy dodavatel ještě nemá oddíl k dispozici, ale zná přibližnou dobu sběru a předpokládaný počet oddílů, umožňuje laboratoři lépe koordinovat odběr vzorků v co nejkratší době po obdržení žádosti konečné. Údaje o dřevině, hmotnosti oddílu a počtu obalů jsou nezbytné pro stanovení intenzity (plánu) vzorkování, zajišťující reprezentativnost odebraného vzorku.

Při odběru na místě vzorkovatel kontroluje shodu údajů uvedených v žádosti s údaji označujícími každé balení (obal) oddílu, druh semenného materiálu a jeho homogenitu ve všech obalech. Pokud údaje nesouhlasí, vzorkovatel může odmítnout odběr vzorků do doby, než dodavatel vše uvede do souladu. Také při zjištění heterogenity semenného materiálu v jednotlivých obalech (rozdílný podíl nečistot, přimíšení jiných druhů apod.) se vzorky neodebírají. Heterogenitu dodavatel může odstranit důkladným promícháním obsahu celého oddílu nebo musí vytvořit více oddílů. Také maximální hmotnost oddílu by měla být v souladu s údaji uvedenými v ČSN 48 1211, tabulce 1. Pokud je hmotnost oddílu vyšší (včetně povolené tolerance $\pm 5\%$), mělo by se vytvořit více oddílů tak, aby jejich maximální hmotnost odpovídala požadavkům v ČSN 48 1211, tabulce 1. Zákon 149/2003 Sb. ani vyhláška 29/2004 Sb. ale neobsahují požadavek o maximální hmotnosti oddílu semenného materiálu. Vzorkovatel proto v těchto případech odebírá větší počet průměrných vzorků. Když např. oddíl žaludů dubu letního má 20 000 kg a podle ČSN 48 1211 je maximální hmotnost oddílu 5 000 kg, odeberou se 4 průměrné vzorky (1 vzorek na 5 000 kg).

Po odebrání reprezentativního průměrného vzorku na zkoušky kvality vzorkovatel uzavře (zaplombuje, přelepí apod.) všechny obaly vzorkovaného oddílu semenného materiálu. Zákon 149/2003 Sb. stanovuje v **§ 7** podmínky **balení reprodukčního materiálu** při uvádění do oběhu následovně:

- (3) *Semenný materiál lze uvádět do oběhu pouze v obalu, který není možno otevřít bez zjevného poškození obalu nebo uzávěru*
- (4) *V odůvodněných případech může orgán veřejné správy na žádost dodavatele výjimečně povolit, aby semenný materiál byl uváděn do oběhu v obalu nebo na dopravním prostředku, který neodpovídá ustanovení odstavce 3. Obal nebo dopravní prostředek, v němž je semenný materiál přepravován, musí být v takovém případě opatřen úřední pojistkou, kterou na obal nebo dopravní prostředek připojí orgán veřejné správy na náklady dodavatele.*

Zákon ale blíže nespécifikuje, kdo má balení semenného materiálu podle § 7 zajišťovat. Dodavatel semenného materiálu? Akreditovaná laboratoř v této oblasti používá mezinárodně uplatňovaný postup podle metodik mezinárodní organizace ISTA, které jsou i součástí postupu vzorkování podle ČSN 48 1211, **4.2.4.3 Balení oddílu po odběru vzorků:**

Pro vydání protokolu s výsledky zkoušek platnými pro celý oddíl semenného materiálu musí vzorkovatel po odběru průměrného vzorku pro zkoušky kvality všechny obaly, v nichž je oddíl uložen, zajistit takovým způsobem, který účinně zabrání záměně obsahu obalů a zachová možnost kontroly původnosti obsahu.

V laboratoři se z průměrného vzorku připraví rozborový vzorek pro zjištění čistoty. **Čistota** udává v procentech hmotnostní podíl čistých semen (plodů) zkoušeného druhu; při zkoušce se dále zjišťuje podíl nečistot (neškodných přímíšenin jako jsou úlomky křídel, šupiny šišek, inertní materiál – např. písek, kamínky apod.) a podíl semen jiných dřevin, který by neměl být vyšší než 1 % (viz druhová čistota). Zákon ani vyhláška však nestanoví maximální podíl nečistot. U oddílů semenné suroviny jehličnanů (např. šišek jedle) se zjišťuje pouze druhová čistota suroviny, nikoli čistota vyluštěných semen. Čistota semene ze vzorku vyluštěném a zpracovaném v laboratoři se může podstatně lišit od čistoty semen vyluštěných dodavatelem nebo odběratelem. Laboratoř z tohoto důvodu nevyočítává a neuvádí počet klíčivých (nebo živých) semen v kg. Pro jednotlivé rody dřevin jsou v ČSN 48 1211, normativní příloze E uvedeny „Definice čistých semen“, které jsou až na výjimky v souladu s ISTA Rules. Výjimkami jsou dvě varianty definice pro semena smrku (*Picea*) a borovice (*Pinus*), dále pro jedli (*Abies*), modřín (*Larix*) a douglasku (*Pseudotsuga*). Hlavní rozdíl spočívá v „manipulaci“ a hodnocení semen s křídly. Podle naší dlouholeté praxe vycházející ze starších verzí ČSN jsou za čistá semena uvedených rodů považována pouze semena bez křídel. Při zkoušce čistoty se křídla ze semen odstraňují a ve výsledku se uvádějí v nečistotách. Podle definice ISTA jsou mezi čistá semena řazena semena bez křídel i semena s křídly, ve výsledku zkoušky se potom uvádí podíl obou frakcí (např. čistota je 99,0 %, z toho 90 % semen bez křídel a 9,0 % semen s křídly). Výhodou aplikace této definice je přesnější informace o podílu obou frakcí čistých semen (zejména s křídly), což může být významné např. při používání přesných secích strojů. Je na žadateli o rozbor, aby v případě zájmu požadoval po laboratoři stanovení podílu čistých semen s křídly.

Absolutní hmotnost (hmotnost 1 000 semen) se stanoví z frakce čistých semen získaných při zkoušce čistoty.

Klíčivost nebo **životnost** se také zjišťuje pouze u čistých semen zkoušeného druhu. Životnost se ve většině případů zjišťuje u dormantních semen, u kterých celá zkouška klíčivosti (i včetně „stratifikace“) trvá déle než 2 měsíce. Je opět na žadateli o rozbor, aby specifikoval, zda např. u semen jedle nebo u bukvic požaduje stanovení životnosti nebo klíčivosti. U bukvic může zkouška klíčivosti, která celá probíhá při teplotě 0-5°C (jedná se vlastně o stratifikaci), poskytnout informaci o potřebné délce předosevní přípravy pro odstranění klíčivého klidu. Nová verze ČSN 48 1211, která platí od dubna 2006, zpřísnila kritéria pro hodnocení vyklíčených semen (délka radikuly musí dosahovat 4x délky semene). Tato změna se projevuje v nižší energii klíčení semen zejména u různých oddílů smrku, na druhou stranu ale podává přesnější informaci o jejich vitalitě.

Počet klíčivých (nebo živých) semen v kg se potom vypočítává z údajů o čistotě, absolutní hmotnosti a klíčivosti nebo životnosti.

U **malých oddílů** semen, jejichž hmotnost je nižší nebo dosahuje maximálně hodnot uvedených v příloze č. 1 vyhlášky 29/2004 Sb., se provádí pouze zkouška čistoty. Semeno po zkoušce čistoty laboratoř na vyžádání zákazníka vrací.

Zákon 149/2004 Sb. v **§ 8 Průvodní list** dává dodavateli možnost uvést semenný materiál do oběhu, i když ještě nemá k dispozici výsledky zkoušek kvality:

(5) Není-li možno údaje podle odstavce 4 písm. b) a d) zjistit s ohledem na sjednané dodací lhůty, lze semenný materiál uvést do oběhu za předpokladu, že chybějící údaje dodavatel potvrdí neprodleně po ukončení příslušných zkoušek.

Za jak dlouho může dodavatel obdržet výsledky zkoušek kvality? Zkouška čistoty a stanovení hmotnosti 1 000 semen jsou hotovy během 1 dne. Zjištění životnosti vitálním barvením u semen většiny dřevin trvá 3 dny. Klíčivost semen většiny druhů SM, BO, MD, BŘ, OL je známa za 3 týdny, u DB za 4 týdny, u JD za 8 týdnů a u BK to může být v rozmezí 2-6 měsíců (v závislosti na stupni dormance). Pokud je ale např. semenný rok (tak jako v roce 2006) a dojde k velkému nahromadění vzorků, může být rozbor hotov až za několik měsíců (je to dáno kapacitou laboratoře). V každém případě, je povinností dodavatele předat výsledky zkoušek kvality odběrateli.

Závěrem stručně o způsobu zjišťování kvality semen a plodů lesních dřevin a zajišťování baleňí oddílů semenného materiálu uváděného do oběhu v některých členských zemích EU (podle požadavků Směrnice 1999/105/ES, která je u nás implementována do zákona 149/2003 Sb.).

Slovensko – kvalitu semenného materiálu zjišťuje laboratoř SKDL02 (NLC, Stredisko kontroly lesného reprodukčného materiálu, Liptovský Hrádok), která má akreditaci ISTA a vzorkování i zkoušky kvality provádí podle International Rules for Seed Testing. Postup je v podstatě stejný jako v ČR.

Polsko – laboratoř IBL (Instytut Badawczy Lesnictwa) provádí pouze celkový monitoring kvality osiva z celého Polska, kvalitu semenného materiálu svých oddílů si provádějí jednotlivé semenářské závody státních lesů samy. Metody hodnocení jsou také poněkud odlišné od mezinárodních ISTA předpisů.

Rakousko – vzorky na zkoušky kvality odebírá dodavatel (vlastník) semenného materiálu, který je odesílá ke zkouškám do laboratoře Bundesamt für Wald ve Vídni – Mariabrunnu akreditované rakouským akreditačním institutem podle EN ISO/IEC 17025, zkoušky se provádějí podle metodik ISTA, ale postupy u některých dřevin jsou modifikovány.

Poděkování

Děkuji všem žadatelům o odběr vzorků a zkoušky kvality, vzorkovatelům i pracovním laboratoře za jejich trpělivost, vstřícnost, nasazení a snahu při odstraňování nedostatků a problémů a podnětné připomínky související se zajištěním vzorkování a zkoušek semenného materiálu lesních dřevin.

Kontakt

Prom. biol. Zdeňka Procházková, CSc.
VÚLHM, v. v. i., Výzkumná stanice Kunovice
Na Záhonech 601, 686 04 Kunovice

APLIKACE ZÁKONA 149/2003 Sb. V OBLASTI KVALITY SADEBNÍHO MATERIÁLU LESNÍCH DŘEVIN

**Doc. Ing. Antonín Jurásek, CSc., Ing. Jan Leugner
VÚLHM, v. v. i., Výzkumná stanice Opočno**

Úvod

Odpovídající morfologická a fyziologická kvalita sadebního materiálu lesních dřevin (SMLD) je nezbytná pro úspěšnou obnovu lesa. V podmínkách ČR byla tato problematika řešena systémově již od období privatizace lesních školek v devadesátých letech minulého století. V následujícím příspěvku jsou popsány postupové kroky, kterými se v lesnické praxi uplatnily poznatky výzkumu a současně byly systémovými opatřeními uplatněny požadavky Směrnice č. 105/1999/ES na „obvyklou obchodní jakost“ sadebního materiálu lesních dřevin. Systém hodnocení kvality, který byl pro podmínky lesního hospodářství ČR vytvořen navíc umožňuje jeho efektivní uplatnění v rámci služeb vlastníkům lesa a držitelům licencí pro nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin (dále RMLD).

Postup při zavádění požadavků na kvalitu SMLD do legislativy ČR

V rámci výzkumu a expertní činnosti byly získávány a doplňovány informace o standardní kvalitě nadzemních částí a kořenových soustav sadebního materiálu lesních dřevin.

Na specializovaných pracovištích (zejména VÚLHM VS Opočno a MZLU Brno) byly postupně upřesňovány metodiky měření morfologické kvality, a to: výšky nadzemní části a průměru kořenového krčku, poměru objemu kořenů k objemu nadzemní části, podílu objemu jemných kořenů v kořenovém systému, délky křivého kořene, průměru řezných ran a přítomnosti deformací.

Současně byly intenzivně rozpracovávány metody hodnocení fyziologické kvality SMLD, kde bylo možné opřít se o řadu zahraničních poznatků. Zjišťování fyziologické kvality je obtížnější, proto byl důraz kladen na rozpracování novějších metod umožňujících objektivní stanovení fyziologické kvality.

V současnosti je pro stanovení fyziologické kvality používána metoda stanovení růstového potenciálu kořenů, který je definován jako schopnost rostliny rychle obnovit růst kořenů po výsadbě do příznivých podmínek. Je hodnocen jako počet nových kořenů vytvořených v definovaných podmínkách v daném časovém intervalu (Burdett 1979, Ritchie, Tanaka 1990, Tanaka et al. 1994, Ritchie, Landis 2003).

Zpracování standardů kvality sadebního materiálu bylo použito pro tvorbu ČSN 482115 Sadební materiál lesních dřevin. Při její tvorbě byly respektovány následující požadavky:

- norma byla konstruována tak, aby byla srovnatelná s obdobnými předpisy zemí Evropského společenství a byla základem pro tvorbu národního standardu kvality
- norma se zabývá pouze stanovením standardů kvality výsadbyschopného sadebního materiálu, neřeší kvalitu během pěstování ve školce (s výjimkou max. doby pěstování);
- základními kritérii morfologické kvality jsou tloušťka kořenového krčku, maximální věk, výška a kritéria kvality kořenové soustavy.

Norma posuzující kvalitu SMLD je lesnické veřejnosti v ČR k dispozici od roku 1998. V praxi se relativně rychle uplatnila zejména u pověřených pěstitelů státního podniku Lesy ČR. V roce 2002 byla norma dále upřesněna Změnou 1 ČSN 482115, kde se na základě praktických zkušeností některé pasáže upřesnily a doplnily.

Standardů kvality v ČSN 482115 bylo využito při sladění naší legislativy s předpisy EU, zejména se **Směrnicí č. 105/1999/ES o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin**. V rámci této směrnice je uvedeno, že sadební materiál může být uváděn do oběhu v případě, že má „**obvyklou obchodní jakost**“. Bližší specifikace tohoto pojmu má být řešena již na úrovni národních legislativ.

Požadavky na kvalitu sadebního materiálu ve světle požadavků EU jsou v rámci ČR zakotveny v zákoně č. 149/2003 Sb., jeho novele (zákon č. 387/2005 Sb.) o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a prováděcí vyhlášce č. 29/2004 Sb.

Ke kontrole genetické kvality výrazně přispívá i system evidence sběru a manipulace s reprodukčním materiálem lesních dřevin, který je ve výše uvedeném zákoně a prováděcí vyhlášce zakotven.

Požadavky na kvalitu sadebního materiálu jsou uvedeny v následujících ustanoveních **zákona č. 149/2005 Sb.** o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin ve znění pozdějších předpisů (citace ze zákona a vyhlášky jsou uvedeny kurzívou):

§ 4 Požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu

Reprodukční materiál lze uvádět do oběhu, pouze vyhovuje-li požadavkům na druhovou čistotu, morfologickou a fyziologickou kvalitu a zdravotní stav. Podrobnosti stanoví prováděcí právní předpis.

Podrobnosti k hodnocení kvality sadebního materiálu lesních dřevin Sadební materiál a osivo lesních dřevin jsou uvedeny v prováděcí vyhlášce č. 29/ 2004:

§ 1 Požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu (k § 4 zákona)

- 1) *Kvalita reprodukčního materiálu se stanovuje podle druhové čistoty, genetických, morfologických, fyziologických charakteristik a zdravotního stavu.*
- 2) *Kvalita sadebního materiálu se zjišťuje podle ČSN 482115 a posuzuje podle těchto znaků:*
 - tloušťka kořenového krčku,
 - výška nadzemní části,
 - maximální věk,
 - nepřípustné tvarové deformace,
 - poměr objemu kořenů k objemu nadzemní části.
- 3) *Sadební materiál lze uvádět do oběhu, pokud splňuje požadavky uvedené v přílohách č. 2 až č. 4 pozn. pro tyto přílohy vyhlášky byly využity základní tabulky morfologické kvality z ČSN 482115) a nevykazují vady uvedené v příloze č. 5. – viz tab. 1.*
- 4) *Sadební materiál určený pro další pěstování ve školce lze uvádět do oběhu, pokud nevykazují vady uvedené v příloze č. 5. – viz tab. 1.*

Tab. 1: Příloha č. 5 k vyhlášce č. 29/2004 Sb. Nepřípustné vady sadebního materiálu. Kritéria musí být posuzována vzhledem k danému druhu lesní dřeviny a vzhledem k vhodnosti sadebního materiálu pro účely zalesňování. Pozn.: + vyřazuje rostlinu z obvyklé obchodní jakosti.

Vady bránící tomu, aby byly rostliny považovány za odpovídající obvyklé obchodní jakosti	Rod jedle, smrk	Rod modřín	Rod borovice	Rod douglaska	Tvrdé listnáče	Měkké listnáče	Rod topol
a) mladé rostliny s nezaceleným poraněním ¹⁾	+	+	+	+	+	+	+
b) Deformace kmínku (silné zakřivení) ²⁾	+			+			+
c) Sadební materiál s více kmínky ²⁾	+	+	+	+	+	+	+
d) Kmínek s několika terminálními výhony (výhony s více terminály) ²⁾	+	+	+				+
e) Kmínek a větve nedostatečně vyztučené	+ ³⁾		+ ³⁾				+ ⁴⁾
f) Kmínek bez zdravého terminálního pupene	+ ³⁾	+ ³⁾	+ ³⁾	+ ³⁾			
g) chybějící nebo nedostatečné větvení	+			+			
h) silné, životnost snižující poškození jehlic nejmladšího ročníku	+		+	+			
i) poškozený kořenový krček ⁶⁾	+	+	+	+	+	+	+ ⁵⁾
j) poškozený kořen ⁶⁾	+	+	+	+	+	+	+ ⁵⁾
k) hlavní kořen silně deformovaný ²⁾	+	+	+	+	+	+	
l) chybějící nebo silně poškozené ²⁾ jemné kořeny	+	+	+	+	+ ⁷⁾	+	
m) Sadební materiál vykazující vážné poškození škodlivými organismy	+	+	+	+	+	+	+
n) fyziologické poškození v důsledku vyschnutí, přehřátí, výskytu plísni apod. ²⁾	+	+	+	+	+	+	+

¹⁾ S výjimkou řezných ran po odstranění nadbytečných výhonů nebo dvojitých vrcholů, poranění větví a ran způsobených při odběru řízků

²⁾ Detailní popis viz ČSN 48 2115 (vztahuje se k výsadbyschopnému sadebnímu materiálu)

³⁾ Pokud nebyly rostliny odebrány ze školky během vegetačního období

⁴⁾ S výjimkou klonů *Populus deltoides angulata* a balzámových topolů a jejich hybridů

⁵⁾ S výjimkou sazenic topolů zastřížených ve školce

⁶⁾ S výjimkou prýtvových řízků

⁷⁾ S výjimkou dubu červeného

Sazenice topolů nemají obvyklou obchodní jakost, pokud vykazují také některou z níže uvedených vad:

- a) jejich dřevo je starší než 3 roky,
- b) mají méně než pět dobře vyvinutých pupenů,
- c) mají jiná poškození, než tvarovací řezy.

Kontrola kvality sadebního materiálu lesních dřevin

Pro hodnocení kvality SMLD a další upřesňování standardů kvality byla v rámci pověření MZe ČR ve VÚLHM VS Opočno zřízena specializovaná akreditovaná laboratoř „Školkařská kontrola“. V rámci systémového řešení kvality SMLD je tato specializovaná laboratoř využívána v rámci služeb vlastníkům lesa, zejména pro hodnocení kvality SMLD v dodavatelsko odběratelských vztazích mezi lesními školkami a vlastníky lesů.

Akreditovaná laboratoř poskytuje odborný servis i pro orgány státní správy lesů (MZe, obce s rozšířenou působností, krajské úřady), pověřené kontrolou dodavatelů RMLD ve smyslu současné legislativy (zákon č. 378/2005 Sb.). Jedná se především o objektivní posuzování standardů kvality SMLD u kontrolovaných subjektů – dodavatelů RMLD.

Práce s kontrolními vzorky SMLD umožňuje specializovanému pracovišti VÚLHM VS Opočno mimo jiné dále upřesňovat metody hodnocení kvality, rozšiřovat databáze standardů kvality SMLD a připravovat další upřesnění standardů pro jednotlivé dřeviny. V současné době se např. intenzivně pracuje na standardizaci odrostků lesních dřevin.

Závěry

Problematika kvality sadebního materiálu byla v ČR v minulých letech systémově řešena pracovišti aplikovaného výzkumu. V současnosti je možné konstatovat, že:

- **Do praxe byly zavedeny standardy kvality sadebního materiálu lesních dřevin** včetně uplatňování biologicky vhodných postupů pěstování krytokořenného sadebního materiálu. **Tím se mimo jiné zvýšila konkurenceschopnost našich lesních školek** vůči školkařským subjektům z jiných zemí EU.
- **Využitím výzkumem stanovených a provozně ověřených standardů kvality mohly být bezproblémově naplněny požadavky legislativy EU na „obvyklou obchodní jakost“.**
- Definováním požadavku standardní kvality sadebního materiálu v naší legislativě a jejím uplatněním v lesnické praxi **je vytvořen předpoklad pro zvýšení kvality umělé obnovy lesa.**

Literatura

BURDETT, A. N.: *New methods for measuring root growth capacity: their value in assessing lodgepole pine stock quality.* *Canad. J. For. Res.*, 9, 1979, s. 63 - 67.

ČSN 48 2115 *Sadební materiál lesních dřevin.* Praha, Český normalizační institut 1998. 17 s.

ČSN 48 2115 *Změna 1 Sadební materiál lesních dřevin.* Praha, Český normalizační institut 2002. 15 s.

RITCHIE, G. A., LANDIS, T. D.: *Seedling quality tests: Root growth potential.* *Forest Nursery Notes, Winter 2003.* R6-CP-TP-01-03. *USDA Forest Service Cooperative Forestry.* Portland, Oregon (USA) 2003, nestr.

RITCHIE, G. A. - TANAKA, Y.: *Root growth potential and the target seedling.* In: *Target Seedling Symposium: Proc., Comb. Meet. West. For. Nursery Assoc. August 13-17, 1990.* Rosenburg, Oregon. *Gen. Techn. Rep. RM-200.* Ed. R. Rose, S.J. Campbell, T.D. Landis. *Fort Collins (Colorado), Rocky Mount. For. and Range Exp. Stat.* 1990. s. 37 - 51.

TANAKA, Y. - BROTHERTON, P. - DYCE, S. - CHAPMAN, D. - BELANGER, J. - JOHNSON, B. - DUKE, S.: *The operational seedling testing program at Weyerhaeuser.* In: *National Proceedings, Forest and Conservation Nursery Associations, (Landis, T.D., Dumbroese R.K. tech. koord.). Gen. Techn. Rep. RM-257, Fort Collins, CO: U.S. Department of Agriculture Forest Service, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, 1994,* s. 256 - 260.

Vyhláška č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin.

Zákon č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) a jeho novelizace č. 378/2005 Sb.

Kontakt

Doc. Ing. Antonín Jurásek, CSc., Ing. Jan Leugner
Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.
Výzkumná stanice Opočno, 517 73 Opočno

INFORMAČNÍ SYSTÉM ERMA

Zbyněk Elingr DiS. ÚHÚL Brandýs nad Labem

1. Legislativní podklady

Na základě dodatku číslo 2. ke zřizovací listině č. j. 27819/2001-3030 v úplném znění byl ÚHÚL v bodu č. 20 pověřen vedením informačního systému obsahujícím rejstříky a evidence podle § 30 odst. 2 písm. c) až g) zákona 149/2003 Sb.

Ve spolupráci s firmou PDS, která byla vybrána na základě výběrového řízení, byl vytvořen informační systém evidence reprodukčního materiálu lesních dřevin (IS ERMA). Tento informační systém přímo navazuje na původní program firmy Magion, jenž sloužil k evidenci reprodukčního materiálu v minulosti.

2. Kde je internetová aplikace ERMA k dispozici a jak ji používat ?

WWW aplikace ERMA je k dispozici na stránkách Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů - Brandýs nad Labem - www.uhul.cz v sekci IDC nebo přímo na adrese: <http://erma.uhul.cz>.

WWW aplikace je rozdělena na veřejnou část a část se zabezpečeným přístupem.

Veřejný přístup: umožňuje široké veřejnosti vyhledat a zobrazit údaje o všech v databázi vložených uznaných jednotkách (platných i archivních). Pro hledání požadované uznané jednotky je k dispozici filtr, jenž umožňuje v systému vyhledávat dle těchto parametrů:

- kategorie zdroje reprodukčního materiálu (identifikovaný, selektovaný, kvalifikovaný, testovaný), typ zdroje reprodukčního materiálu (zdroj semen, porost fenotypové třídy A, B, C; semenný sad, rodičovský strom, klon, směs klonů) dále podle dřeviny, pořadového čísla zdroje RM, přírodní lesní oblasti, výškového pásma, kraje a v poslední řadě dle stavu (platná, archivní).
- U vyhledávaných uznaných jednotek se zobrazují tyto údaje:
- číslo uznané jednotky dle vyhlášky 29/2003 a tvar tohoto čísla dle EU, případně také tvar podle vyhlášky 82 z roku 1996 dále pak uznání od, uznání do, plocha porostů, plocha dřeviny, původ (autochtoní, neznámý) a stav platnosti (platná, archivní).

Chráněný přístup pro Obce s rozšířenou působností (ORP):

Všem úřadům obcí s rozšířenou působností byla přidělena přístupová práva do neveřejné části IS ERMA.

Tento chráněný přístup umožňuje zobrazení veřejných údajů a navíc:

- přehled potvrzení o původu (POP) vystavených danou obcí s rozšířenou působností. Zde opět s možností použití filtru pro vyhledávání v databázi POP a to dle pořadového čísla POP, roku vydání POP, obchodního jména žadatele o POP, dle platnosti
- vystavení nového POP -> aplikace umožňuje online vkládání nových záznamů s přímým zápisem do databáze a následně také tiskem vloženého potvrzení. Při vkládání POP je online kontrolována platnost licence daného dodavatele spolu s platností (aktuálností) uznané jednotky ke které se dané POP vztahuje. Tímto způsobem se v maximální možné míře eli-

minuje možnost vystavení potvrzení o původu pro neplatnou či archivní uznanou jednotku, případně dodavatele s neplatnou licenci.

- číselník dodavatelů
- číselník ORP
- číselník dřevin

Chráněný přístup pro Krajský úřad a Ministerstvo zemědělství:

Všem krajským úřadům a ministerstvu byla přidělena přístupová práva do neveřejné části IS ERMA.

Tento chráněný přístup umožňuje zobrazení veřejných údajů a dále:

- přehled uznaných jednotek s náhledem na detail
- přehled vystavených POP s náhledem na detail
- číselník dodavatelů
- číselník dřevin
- číselník ORP
- číselník krajů
- číselník států

3. Databáze IS ERMA je rozdělena do těchto hlavních částí:

a) rejstřík uznaných jednotek, kde jsou obsaženy:

- základní údaje: evidenční číslo, vlastník, původ, plocha, plocha dřeviny, uznáno od- do, testováno, gen. modifikováno, stav archivní
- poloha: zeměpisná šířka a délka, nadmořská výška
- uznání: žádost, datum podání, schválil, datum rozhodnutí, datum nabytí právní moci
- porosty - identifikace uznaných porostů.

b) přehled dodavatelů a licencí

- jméno dodavatele, adresa, identifikace, číslo licence

c) potvrzení o původu

- obsahuje číslo potvrzení o původu, jeho platnost, adresu dodavatele, číslo žádosti o vydání potvrzení o původu, datum podání žádosti, vznik oddílu, účel použití, množství materiálu, datum sběru od-do, věk a způsob pěstování, vystavil, datum vystavení, rok zrání, číslo oddílu suroviny, číslo uznané jednotky.

d) hlášení dodavatelů a průvodní listy: zahrnuje přehled veškerých hlášení dodavatelů dělených podle:

- produkční plochy v ha podle využití: skleníky, foliovníky, pařeniště, volné plochy, ostatní plochy, celková plocha
- rozpěstovaný materiál – evidenční číslo uznané jednotky, číslo potvrzení o původu, plocha na které je oddíl pěstován, množství ks, věk a způsob pěstování, druh sazenice, kořenový systém, pěstování, vznik
- zásoby – evidenční číslo uznané jednotky, číslo potvrzení o původu, druh reprodukčního materiálu, množství reprodukčního materiálu v kg, druh semenného materiálu, rok zrání
- reprodukční materiál uvedený do oběhu - údaje o dodavateli, údaje o odběrateli, zdroj, oddíl, údaje o semenném nebo sadebním materiálu

e) interní číselníky databáze a systémová část databáze

IS ERMA plně respektuje platnou legislativu, každá z daných částí databáze obsahuje informace jenž jsou požadovány legislativou.

4. Plnění databáze IS ERMA daty

Přehled uznaných jednotek

Uznané jednotky se do systému vkládají se na ústředí ÚHÚL v Brandýse nad Labem, ihned po obdržení rozhodnutí z příslušného krajského úřadu. Při vkládání se provádí kontrola správnosti a případné nedostatky se operativně řeší. Vkládání probíhá ručně přepisováním z rozhodnutí.

Dodavatelé a licence: rejstřík vede MZe, vkládání údajů je prováděno online pomocí www aplikace ERMA.

Přehled potvrzení o původu

Pokud potvrzení o původu vystavují zástupci jednotlivých ORP on-line prostřednictvím zabezpečeného přístupu webové aplikace, okamžitě se údaje ukládají do IS ERMA. Při tomto způsobu vystavování potvrzení o původu proběhne kontrola správnosti údajů, jak bylo popsáno výše (např. existence dodavatele a platnost jeho licence, platnost uznané jednotky ..). Další možností je vkládání pomocí klienta DS_ERMA pro potvrzení o původu vystavená ručně a poštou zaslána pověřené osobě (povinnost dle: § 27 písmena f zákona 149/2003 ve znění pozdějších předpisů).

Přehled hlášení dodavatelů

V některých případech je vstup a načítání těchto dat do databáze umožněno automaticky a to prostřednictvím výměnného formátu XML v případě, že je plně validní s požadovanou šablonou. Tento výměnný formát se načítá do DB ERMA pomocí klienta DS_ERMA. Hlášení dodavatelů obdržená ve formě tabulek ať už v digitální nebo analogové podobě zadávají do systému operátorky ručně. Zároveň se řeší případné často se vyskytující chyby a nejasnosti v zasláných hlášeních.

5. Možnosti využití dat

IS ERMA a data která obsahuje slouží prioritně k naplnění požadavků zákona 149/2004 Sb., a jako podklady k provádění analýz. Slouží i jako podkladový materiál pro orgány veřejné správy a pověřenou osobu při provádění kontrol při nakládání s reprodukčním materiálem.

Klient DS_ERMA obsahuje množství účinných nástrojů pro tvorbu analýz, kontrol a dalších různých výstupů s možností exportu do excelového formátu, se kterým lze dále pracovat.

Umožňuje tak vytvořit přehledy například o množství celkového rozpestovaného materiálu dle dřevin, přírodních lesních oblastí, lesních vegetačních stupňů apod.

Kontakt

Zbyněk Elingr DiS.
ÚHÚL Brandýs nad Labem
Nábřežní 1326, 250 01 Brandýs nad Labem

PROBLEMATIKA GENOVÝCH ZÁKLADEN V SOUČASNÉM LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

Ing. Josef Frýdl, CSc. – Ing. Jiří Šindelář, CSc.

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.

Abstrakt

V lesním hospodářství České republiky i dalších evropských zemí je v posledních desetiletích věnována zvýšená pozornost realizaci různých opatření k zachování a reprodukci původních autochtonních porostů lesních dřevin. Tyto dílčí populace či jejich zbytky, které se až dosud ve větší nebo menší míře zachovaly, jsou ve své další existenci více či méně ohroženy. V České republice, stejně jako v dalších evropských zemích s vyspělým lesním hospodářstvím, jsou proto cenné původní porosty lesních dřevin a jejich zbytky vyhledávány, registrovány a jsou realizována opatření k jejich záchraně, zachování a reprodukci. Jedním z nejvýznamnějších opatření, která byla iniciována v České republice, je navrhování a vyhlašování genových základen. Po příkladu České republiky je této problematice věnována stále se zvyšující pozornost i v řadě dalších, zejména evropských zemích. Příspěvek je zaměřen na některé aktuální otázky související s realizací uvedených opatření v rámci aplikace současných souvisejících legislativních předpisů (jedná se zejména o zákon 149/2003 Sb. a jeho prováděcí vyhlášku 29/2004 Sb.).

Klíčová slova: Česká republika, lesní hospodářství, genové základny, záchrana, zachování a reprodukce původních autochtonních porostů lesních dřevin, legislativní předpisy.

Úvod

Význam genových základen, které tvoří komplexy většinou cenných původních lesních porostů a jejich souborů, spočívá hlavně v tom, že původní populace lesních dřevin a ostatních organismů vznikly na určitých konkrétních lokalitách přirozeným výběrem a jsou proto adaptovány na místní podmínky prostředí. Mají proto značný význam pro lesní hospodářství, zejména s ohledem na potenciální stabilitu, adaptaci k místním podmínkám prostředí a předpoklad adaptability i k případným možným potencionálním změnám prostředí. Základním obnovním způsobem je v genových základnách, resp. pro zájmové dřeviny genové základny přirozená obnova. V případě potřeby umělé obnovy se pro tyto dřeviny používá výhradně reprodukční materiál z těžby genové základny. Ve srovnání se státními přírodními rezervacemi vyhlášenými v takových lesních celcích, u nichž většinou nejsou pochyby, že se jedná o původní společenstva, která jsou zpravidla cenným zdrojem genotypů pro lesní dřeviny zastoupené v rezervaci, mají genové základny výhodu, že se v jejich případě většinou jedná o objekty větší rozlohy. Tím by mohlo být v těchto objektech do jisté míry minimalizováno riziko sprašování jedinců v genových základnách pylem stromů ze sousedních porostů, které již nejsou součástí genové základny. V mnohých případech zahrnují genové základny na svém území přírodní rezervace, nebo na přírodní rezervace navazují. Příkladem může např. být genová základna evidovaná v Novohradských horách o celkové výměře 2 307 ha, která zahrnuje přírodní rezervace Žofínský prales a Hojná Voda, nebo genová základna v oblasti Židlochovic a Lanžhotu o celkové výměře přes 1 000 ha zahrnuje mimo jiné i SPR Ranšpurk, Cahnov, Soutok a tvoří poměrně rozlehlá ochranná pásma kolem těchto rezervací. Genové základny představují již v současné době v některých případech významné plošné rozšíření „přírodě blízkého“ ekosystému, který státní přírodní rezervace představují. Význam genových základen pro lesnickou praxi dále spočívá především v tom, že mohou být využívány jako potencionální hodnotné genetické zdroje reprodukčního materiálu, v lesnickém výzkumu pak představují mimořádně významný zdroj materiálu pro realizaci plnění úkolů šlechtění lesních dřevin.

V lesnickém výzkumu probíhá obecně, specificky pak ve Výzkumném ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i. (dříve VÚLHM Jíloviště – Strnady), již po řadu desetiletí, v ČR po cca 80 let, výzkum proměnlivosti lesních dřevin a na základě získaných výsledků je navrhována a realizována řada opatření orientovaných k udržení a zvyšování produkce lesů. V počátečních fázích se jednalo zejména o hromadnou selekci, uznáváním porostů ke sklizni osiva, v pokročilejších fázích o výzkum v oboru šlechtění lesních dřevin, a to jak teoreticky předpokládaných, tak i prakticky orientovaných šlechtitelských programů. Během těchto dlouhodobých výzkumných aktivit bylo získáno značné množství poznatků o lesních dřevinách, zejména o jejich zdravotním stavu, stabilitě, objemové produkci, kvalitativních charakteristik různého zaměření. Soubor těchto poznatků je uložen ve Výzkumném ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i. ve formě závěrečných a jiných zpráv a významné výsledky jsou publikovány v početných odborných periodících.

S ohledem na tyto skutečnosti byly formulovány a předloženy náměty a konkrétní návrhy na zachování původních populací lesních dřevin, které se, zejména u některých druhů lesních dřevin, v ČR zachovaly jen ve zbytcích. Tyto náměty a návrhy byly posléze i realizovány v příslušných právních předpisech.

Genové základny lesních dřevin, resp. původní populace druhů v těchto základnách zastoupených, představují významný základní materiál pro pokračující lesnický výzkum, mimo jiné i pro prakticky orientované šlechtění. Řada lesních porostů tvořících genové základny je využívána jako porosty uznané ke sklizni reprodukčního materiálu pro lesnickou praxi a dále i jako výchozí materiál pro prakticky orientované šlechtění. Značná část porostů tvořících genové základny, je využívána pro hromadnou selekci cestou ověřování testy potomstev, s cílem zařadit dílčí populace, které se ve srovnávacích výsadbách osvědčily, do kategorie porostů ověřených, testovaných. Totéž platí i pro selekci individuální, výběrové stromy určené jednak pro praktické účely, zakládání semenných sadů, jednak pro další intenzivní šlechtění, mimo jiné na bázi kontrolovaného křížení a autovegetativního množení.

Genové základny a lesnický výzkum

V lesnickém výzkumu, specificky ve Výzkumném ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., nadále soustavně pokračuje výzkum proměnlivosti lesních dřevin, tak, aby jeho výsledky mohly být využívány v lesnické praxi pro množení a v oboru genetiky a šlechtění pro další výzkum. Práce jsou v současnosti orientovány na výzkum morfologické a fyziologické proměnlivosti lesních dřevin, mimo jiné s využitím genetických markerů (isoenzymy, DNA). Nadále se soustavně vyhodnocují již založené výzkumné plochy provenienční a další srovnávací, a podle potřeby se pokračuje v zakládání ploch dalších. V souvislosti s těmito postupy se významně využívá dílčích populací zastoupených v genových základnách.

S ohledem na uvedené skutečnosti a s přihlédnutím na pracovní zaměření Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i. v oboru biologie, proměnlivosti genetiky a šlechtění lesních dřevin, související ve významné míře s problematikou genových základen, je žádoucí, aby byla problematika genových základen i nadále řešena na tomto pracovišti, včetně spolupráce s orgány hospodářské úpravy lesů a lesním provozem. Genové základny by měly být i nadále sledovány a využívány pro výše naznačené cíle. S ohledem na zmíněné soustředované množství disponibilních poznatků o lesních dřevinách jde zejména o doporučování a zařazování případných dalších genových základen, o posuzování a hodnocení jejich stavu a o opatření spojená s jejich udržováním a praktickým využíváním.

Komentář k řešení problematiky genových základen s přihlédnutím k současným legislativním předpisům

Od 1. 1. 2004 vstoupila v platnost ustanovení zákona č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin).

Zákon č. 149/2003 Sb. je tématicky zaměřen zejména na problematiku reprodukčního materiálu lesních dřevin a řeší rovněž problematiku zdrojů reprodukčního materiálu. V části první tohoto zákona je zmíněna i problematika genových základů (Hlava IV., § 19).

Jak již bylo výše uvedeno, genové základny představují praktickou realizaci opatření k udržení biologické různorodosti a k záchraně a k zachování genových zdrojů původních a hodnotných regionálních populací lesních dřevin. Udržení biologické různorodosti se tak stává, spolu se záchranou a zachováním genových zdrojů původních a hodnotných regionálních populací lesních dřevin, ve smyslu komentáře k § 14 v současné době již neplatné vyhlášky č. 82/1996 Sb., **o genetické klasifikaci, obnově lesa, zalesňování a o evidenci při nakládání se semeny a sazenicemi lesních dřevin**, a v souladu s § 8 v současné době platného zákona č. 289/1995 Sb. (lesní zákon) mimoprodukční funkcí, která je nadřazena funkcím produkčním.

V rámci zákona č. 149/2003 Sb. upravuje problematiku genových základů ustanovení § 19 s tím, že o vyhlášení genové základny rozhoduje krajský úřad (vydává rozhodnutí). Při vyhlášení vychází z odborného posudku vypracovaného pověřenou osobou, kterou je v současné době, na základě Pověření ministra zemědělství ze dne 15. 12. 2005, ÚHÚL Brandýs nad Labem.

Návrhy na vyhlášení genových základů a na zařazení komplexů porostů tvořících tyto genové základny do kategorie lesů zvláštního určení, včetně žádostí o revize již vyhlášených genových základů, jsou podávány na základě návrhu orgánu veřejné správy zástupci pověřené osoby.

Při vyhlášení genových základů a při potvrzování platnosti genových základů vyhlášených v předchozím období spolupracují orgány státní správy a vlastník lesa se zástupcem pověřené osoby, který zpracuje pro tyto účely odborný posudek. Na základě tohoto posudku vydá orgán státní správy (krajský úřad, odbor životního prostředí) rozhodnutí o vyhlášení genové základny a o zařazení komplexu lesních porostů tvořících tuto genovou základnu do kategorie lesů zvláštního určení podle § 8 odst. 2 písm. f zákona č. 289/1995 Sb. o lesích.

Odborný posudek zpracovává zástupce pověřené osoby. Odborný posudek obsahuje soupis komplexu porostů navrhovaných k zařazení do kategorie lesů zvláštního určení v rámci vyhlášení nové genové základny, nebo potvrzení přetrvávající platnosti důvodů jejího vyhlášení v předcházejícím období. V odborném posudku jsou taxativně vyjmenovány důvody návrhu vyhlášení genové základny, které souvisí s problematikou zachování, udržení a rozšíření biologické různorodosti (biodiverzity) a se záchranou a zachováním genových zdrojů původních a cenných regionálních populací lesních dřevin.

Odborný posudek rovněž respektuje původní dokumentaci související s vyhlášením genových základů v předcházejícím období (návrhy na vyhlášení genových základů a zápisy, resp. posudky z revizí genových základů při obnovách lesních hospodářských plánů (LHP), schvalování oblastních plánů rozvoje lesa (OPRL), nebo v rámci neočekávaných okolností, které si revizi genových základů vyžádaly v průběhu platnosti LHP (např. poškození lesních porostů v důsledku kalamit, posouzení kapacity zdrojů reprodukčního materiálu v genových základnách pro zajišťování obnovy, apod.). Na základě výsledků posouzení návrhu vyhlášení nových genových základů a podle výsledků revizí genových základů jsou genové základny identifikovány i pořadovými čísly příslušných lesních pozemků, uvedením jejich výměr, údajů o číslech příslušných katastrů, včetně dalších doplňujících informací podle aktuální potřeby a možností (např. fotodokumentace, apod.).

Odborný posudek dále musí obsahovat doporučení pověřené osoby, resp. jejího zástupce, k vyhlášení příslušné genové základny, nebo k potvrzení platnosti genové základny vyhlášené v předcházejícím období, včetně formulace doporučených způsobů hospodaření v genových základnách ve smyslu zásad stanovených stávajícími legislativními předpisy (Zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin č. 149/2003 Sb., Hlava IV., § 19. a prováděcí vyhláška k zákonu č. 149/2003 Sb. č. 29/2004 Sb., § 13.) a v souladu s § 8 zákona č. 289/1995 Sb. (lesní zákon).

Na základě odborného posudku zpracovaného pověřenou osobou, resp. jejím zástupcem, a ve smyslu výše uvedených legislativních předpisů řešících problematiku genových základů, orgán veřejné správy (krajský úřad, odbor životního prostředí) vyhlásí (nebo eventuálně zruší) genovou základnu jako komplex lesních porostů zařazených do kategorie lesů zvláštního určení.

V návaznosti na výše uvedené skutečnosti byla mezi Výzkumným ústavem lesního hospodářství, v. v. i. a Ústavem pro hospodářskou úpravu lesa upravena od roku 2007 na smluvním zákla-

dě součinnost těchto dvou subjektů při řešení problematiky genových základen v podmínkách vzniklých po změně pověřené osoby, zejména při realizaci revizí genových základen a zpracováním odborných posudků.

Některé problémy vycházející ze současné legislativy a návrhy na jejich řešení

Přijetím zákona č. 149/2003 Sb. a zrušením vyhlášky č. 82/1996 Sb. došlo k vzniku specifického problému souvisejícího s potřebou uvedení problematiky genových základen do právního stavu v rámci současných legislativních opatření (zákon č. 149/2003 Sb., vyhláška č. 29/2004), tak i starších, ale stále platných /zejména § 8 zákona č. 289/1995 Sb. (lesní zákon)/.

Konkrétně se jedná o potřebu vyřešit otázku, jak mají orgány veřejné správy (krajské úřady, odbory životního prostředí) postupovat při vyhlášení genových základen jako komplexů lesů zvláštního určení, resp. při potvrzování další doby platnosti vyhlášení těchto objektů určených k udržení biologické různorodosti a k záchraně a k zachování genových zdrojů původních regionálních populací lesních dřevin. Jak již bylo uvedeno, v rámci zákona č. 149/2003 Sb. upravuje problematiku genových základen ustanovení § 19 cit. zákona s tím, že o vyhlášení genové základny rozhoduje (vydává rozhodnutí) orgán veřejné správy (krajský úřad, odbory životního prostředí). Při vyhlášení vychází z odborného posudku vypracovaného pověřenou osobou, nebo jejím zástupcem.

Přechodné ustanovení ani žádné jiné ustanovení cit. zákona však nekonstatuje, že genové základny podle dřívějších předpisů se považují za genové základny podle zákona č. 149/2003 Sb.

Řešení tohoto problému může rámcově a komplexně zajistit vydání např. specifického metodického pokynu MZe, který by stanovil postup orgánů státní správy jak při vyhlášení nových genových základen, tak při potvrzování další platnosti genových základen v minulosti již vyhlášených. Metodický pokyn bude vycházet jak z dosud platných legislativních předpisů dotýkajících se problematiky genových základen (zejména zákon č. 289/1995 Sb. (lesní zákon), tak i z nově přijatého zákona č. 149/2003 Sb. a jeho prováděcí vyhlášky č. 29/2004 Sb.

V uvedeném metodickém pokynu by mělo být zdůrazněno, že odborný posudek respektuje původní dokumentaci zpracovanou pověřenou osobou a související s vyhlášením genových základen v předcházejícím období (návrhy na vyhlášení genových základen a zápisy, resp. posudky z revizí genových základen při obnovách lesních hospodářských plánů (LHP), schvalování oblastních plánů rozvoje lesa (OPRL), nebo v rámci neočekávaných okolností, které si revizi genových základen vyžádaly v průběhu platnosti LHP (např. poškození lesních porostů v důsledku kalamit, posouzení kapacity zdrojů reprodukčního materiálu v genových základnách pro zajišťování obnovy, apod.). Na základě výsledků posouzení návrhu vyhlášení nových genových základen a podle výsledků revizí genových základen budou genové základny identifikovány i pořadovými čísly příslušných lesních pozemků, uvedením jejich výměr, údajů o číslech příslušných katastrů, včetně dalších doplňujících informací podle aktuální potřeby a možností (např. fotodokumentace, apod.).

Evidenční číslo a označení genové základny by mělo respektovat jak podmínky stanovené v příloze č. 20 vyhlášky č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., tak i evidenční čísla a označení genových základen přidělená těmto objektům při jejich výběru a v rámci příslušného odborného posudku pověřenou osobou, která genové základny pod tímto původním označením registruje rovněž v příslušné centrální databázi.

Závěr

Podle výroční zprávy o stavu uznaných zdrojů reprodukčního materiálu a genových základen za rok 2005 zpracované ve VÚLHM VS Uherské Hradiště, bylo k 31. 12. 2005 v ČR registrováno celkem 213 genových základen pro původní či jinak významné a hodnotné ekotypy jehličnatých i listnatých dřevin (smrk ztepilý, borovice lesní, modřín opadavý, jedle bělokorá, buk lesní, dub sp., javor sp., jeřáb břek, jilm sp., aj.) na celkové ploše 106 001,68 ha. Genové základny představují mimořádně cenné objekty z hlediska genetického, semenářského, pěstebního a často i produk-

čního. Prakticky se jedná o nejcennější soubory lesních porostů, které se až dosud v lesích ČR zachovaly. S ohledem na tyto skutečnosti by se na genové základny měla prioritně soustředit všestranná pozornost, zejména však v oborech pěstování a ochrany lesů. V souladu s cílem hospodaření v genových základnách by měly být v těchto objektech aplikovány „přírodě blízké“ způsoby hospodaření, v maximální míře by se měly využívat spontánně probíhající procesy v lesních ekosystémech, tyto procesy by měly být trvale indukovány, stimulovány, podporovány, využívány a usměrňovány. Zkušeností získaných v rámci hospodaření v genových základnách je možno využívat pro hospodaření i v ostatních lesních porostech a lesních hospodářských celcích. Genové základny by proto mohly v budoucí době, vedle svého hlavního poslání, tj. zabezpečovat zachování, reprodukci a všestranné využívání genových zdrojů populací lesních dřevin, představovat také základní zdroj informací souvisejících s produkcí, výchovou a obnovou lesních porostů, ochranou lesů, aj.

Obdobně jako v České republice, je genovým základnám věnována pozornost i na Slovensku, kde bylo ke konci 80. let minulého století evidováno zhruba 60 genových základen ve 26 geografických oblastech, o celkové výměře 41 800 ha. V současné době je problematice genových základen věnována zvýšená pozornost ve většině evropských zemích, zásadní iniciativu v tomto směru vyvíjí zejména mezinárodní program EUFORGEN v rámci svých čtyř hlavních sekcí třetí fáze své činnosti (sekce jehličnatých dřevin, sekce porostotvorných listnatých dřevin, sekce řídce se vyskytujících listnatých dřevin a sekce lesnického managementu). Pro objekty, které se svým charakterem, způsobem obhospodařování a jeho cílem ve většině případů v účastnických zemích programu EUFORGEN prakticky shodují s principy a cíly hospodaření a využívání genových základen ČR se sjednotil i jejich název „genetic conservation units“. Hlavní principy hospodaření v těchto objektech, tj., jak již bylo výše naznačeno, zabezpečit vhodnými hospodářskými způsoby záchranu, zachování a reprodukce genových (genetických) zdrojů hodnotných a cenných populací lesních dřevin in situ představují i u těchto objektů, stejně jako v ČR, základní způsob jejich obhospodařování. Na tomto místě je třeba rovněž zdůraznit, že stejně jako byla problematika související s hlavními cíly obhospodařování a využívání genových základen iniciována v průběhu 80. a 90. let minulého století v tehdejších ČR a SR (Samek, 1981, Šindelář, 1984, 1987, 1989, 1990, Paule, 1988), v nynější době je k tomuto účelu úspěšně využívána i možnost propagace významu genových základen pro záchranu, zachování a reprodukci cenných a hodnotných populací lesních dřevin na platformě zmíněného mezinárodního programu EUFORGEN v rámci činnosti zástupců ČR v jednotlivých sekcích tohoto programu.

Vybraná literatura:

- PAULE, L. a kol.: Uplatnenie genetiky, šľachtenia a introdukcie lesných drevín pri zvyšovaní produkcie a stability lesných porastov. Sborník ČSAZ č. 124, 1988, Praha, 80 s.
- SAMEK, V.: Problematika ochrany genofondu lesních dřevin. Studie ČSAV, Praha, 20, 1981, s. 51 – 56.
- ŠINDELÁŘ, J.: Význam a účinnost opatření k záchraně a reprodukci genofondu lesních dřevin. Zprávy lesnického výzkumu XXVII, 1982, 2, s. 1 – 5.
- ŠINDELÁŘ, J.: Význam a účinnost opatření k záchraně a reprodukci genofondu lesních dřevin. II. Princip a charakteristika genových základen. Zprávy lesnického XXVIII, 1983, 3, s. 1 – 4.
- ŠINDELÁŘ, J.: Opatření k záchraně a reprodukci genofondu lesních dřevin. Lesnický průvodce 2/1984, ODIS, VÚLHM Jíloviště Strnady, 94 s.
- ŠINDELÁŘ, J.: Genové základny v lesním hospodářství ČSR. Lesnická práce, 66, 1987, 8, s. 351 – 360.
- ŠINDELÁŘ, J.: Rámcové projekty k realizaci opatření k záchraně a reprodukci genofondu lesních dřevin. Lesnický průvodce 1/1989, ODIS, VÚLHM Jíloviště Strnady, 36 s., přílohy.
- ŠINDELÁŘ, J.: Genové základny lesních dřevin v České republice. Lesnický průvodce 2/1990, ODIS, VÚLHM Jíloviště Strnady, 45 s., přílohy.
- Vyhláška MZe ČR č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů. In: Zákon o lesích a příslušné vyhlášky. Praktická příručka, 2003, č. 48, s. 62-76.
- Vyhláška MZe ČR č. 29/2004 Sb. ze dne 20. ledna 2004, kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin. In: Sbírka zákonů ČR 2004, částka 9, s. 467 – 528.
- Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). In: Agrospoj Praha, praktická příručka, 12/1990, s. 3 – 19.
- Zákon č. 149/2003 Sb. ze dne 18. dubna 2003 o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnickými významnými druhy a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin). In: Sbírka zákonů ČR 2003, částka 57, s. 3279 – 3300.

PŘÍLOHA

UZNÁVÁNÍ GENOVÝCH ZÁKLADEN, HLAVNÍ PRINCIPY HOSPODAŘENÍ V GENOVÝCH ZÁKLADNÁCH – VÝPISY ZÁSADNÍCH USTANOVENÍ V RÁMCI SOUČASNÝCH LEGISLATIVNÍCH PŘEDPISŮ

Zákon č. 149/2003 Sb. ze dne 18. dubna 2003 **o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnicky významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)**, Hlava IV., § 19., odst. 1.).

Vyhláška č. 29/2004 Sb. (§ 13) ze dne 20. ledna 2004, **kteřou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin.**

Ad. Zákon č. 149/2003 Sb., Hlava IV., § 19., odst. 1.:

(1) Komplex lesních porostů s významným podílem cenných regionálních populací lesních dřevin o rozloze, jež postačuje k udržení biologické různorodosti populace, která je schopna vlastní reprodukce, lze vyhlásit za genovou základnu. Les na území genové základny se zařazuje do kategorie lesa zvláštního určení podle zvláštního právního předpisu (§ 8, odst. 2., písm. f) zákona č. 289/1995 Sb.).

Ad. Vyhláška č. 29/2004 Sb. (§ 13) ze dne 20. ledna 2004, kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin:

§ 1

Podrobnosti pro vyhlásování genových základen a podrobnosti o způsobu hospodaření v lesích na jejich území a o jejich označování

(k § 19 odst. 5 zákona)

- (1) Zachování biologické různorodosti dřevin v genové základně je přizpůsoben režim hospodaření, řešený zvláštními hospodářskými soubory¹⁾, které vycházejí ze stavu porostů.
- (2) Genové základny se vyhláší v rámci jednotlivých oblastí provenience pro všechny druhy lesních dřevin, lesnicky významných druhů na dobu platnosti plánu nebo obnovy. Genovou základnu je možno vyhlásit pro jednu nebo pro více dřevin.
- (3) Genovou základnu je možno vyhlásit v jedné nebo v několika oddělených částech. Výměra jedné genové základny nemá být menší než 100 ha.
- (4) U dřeviny, pro kterou je genová základna vyhlášena, se využívá přednostně přirozená obnova. Je-li nutná umělá obnova, používá se u dřevin, pro které je genová základna vyhlášena, reprodukční materiál pocházející z téže genové základny.

1) Vyhláška č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.

FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY

Foto 1. Genová základna buku lesního č. 82 Studený vrch, LHC Rybniště, LS LČR Rumburk

Foto 2. Genová základna č. 230 Strání, LS LČR Luhačovice, vyhlášená pro buk lesní, jasan ztepilý a javor klen

Fo **LS Kristina Colloredo Mansfeld, vyhlášená pro smrk ztepilý a buk lesní** 10,

Příspěvek byl zpracován v rámci výzkumného záměru za rok 2007: Šlechtění lesních dřevin a záchrana genových zdrojů cenných a ohrožených populací, včetně využití biotechnologických postupů, metod molekulární biologie a poznatků lesního semenářství v lesním hospodářství, MZe 0002070202.

Kontakt

Ing. Jiří Šindelář, CSc., Ing. Josef Frýdl, CSc.
Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i.
Strnady 136, 252 02 Jíloviště

ZÁKON č. 149/2003 Sb. A JEHO PROVOZNÍ UPLATNĚNÍ VE ŠKOLKAŘSKÉ PRAXI

Ing. Vladimír Foltánek
Sdružení lesních školkařů České republiky

Legislativní úprava jakékoliv činnosti, postupu či žádoucího celospolečenského vymezení vzniká vždy na základě nějakého vážného podnětu či potřeby. Podnětem k vydání řady zákonů v České republice počátkem tohoto tisíciletí byla mj. snaha o přiblížení či sjednocení znění uplatňovaných legislativních norem předpisům Evropské unie (dále EU), a to jako jedna z podmínek naplňující kritéria možnosti začlenění našeho státu do společenství států EU. Krajina Evropské unie (EU) má převážně venkovský charakter a je utvářena osídlováním a činností člověka. Jednotlivé venkovské oblasti jsou v důsledku uplatňování různých zemědělských a lesnických postupů a provozování navazujících odvětví průmyslu velmi rozmanité. Lesnictví a hospodaření v lesích v zemích EU je odvislé od přírodních podmínek, lesnatosti a charakteru lesních porostů, struktury vlastnictví lesních pozemků a lesnických tradic. Z uvedeného je zřejmé, že adekvátně na tuto situaci je i prizma pohledu EU na problematiku lesnictví poněkud jiné, než jak odpovídá úrovni, tradicím a úrovni lesnictví v České republice.

Jako jedna z mála oblastí v lesnickém sektoru, která byly v rámci zemí EU upravena jednotným způsobem, byla oblast nakládání s reprodukčním materiálem. Směrnice Rady 1999/105/ES ze dne 22. prosince 1999 o obchodu s reprodukčním materiálem se tak stala i základem pro její implementaci v podmínkách České republiky, což se stalo vydáním příslušného zákona č. 149/2003 Sb. o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (jinak též zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin). Zákon byl parlamentem přijat 18. dubna 2003 a nabyl účinnosti dne 1. 1. 2004.

Pozn.: Nutno v této souvislosti upozornit na skutečnost, že z obdobných podnětů byl 25. června 2003 vydán i zákon 219/2003 Sb. o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), který upravuje uvádění do oběhu osivo a sadbu pěstovaných rostlin, včetně jejich registrace, nevztahuje se však na reprodukční materiál lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určených k obnově lesa a zalesňování a pro udržování a zvyšování biologické různorodosti lesa včetně genetické různorodosti stromů a pro trvale udržitelné hospodaření v lesích.

Návazně na vydaný zákon byla vydána prováděcí Vyhláška ze dne 20. ledna 2004 č. 29/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 149/2003 Sb. a dále Vyhláška ze dne 23. 3. 2004 č. 139/2004, kterou se stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu a podrobnosti o obnově lesních porostů a o zalesňování lesních pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa.

V etapě druhé poloviny roku 2004 procházel návrh prováděcí vyhlášky k zákonu legislativním procesem a pro překlenutí období mezi účinností zákona (1. 1. 2004) a očekávaným vydáním příslušného prováděcího právního předpisu vydalo dne 19. 12. 2003 Ministerstvo zemědělství Doporučený postup č. j. 50289/03-5040 při aplikaci zákona č. 149/2003 Sb., který sice konkretizoval způsob řešení některých problematických ustanovení zákona avšak učinil tak ne vždy jednoznačně. Lesní školkaři posléze provozně aplikovali prováděcí vyhlášku k zákonu v souladu s Doporučeným postupem vydaným MZe ČR, odborem tvorby lesa. Z předmětného doporučení mj. vyplynulo, že reprodukční materiál na zásobách shromážděný dle dříve platných předpisů (Vyhl. č. 82/1996 Sb.) je třeba uvést do nového evidenčního režimu co nejdříve (v tehdejší časovém termínu prakticky okamžitě!). V případě, že se jednalo o reprodukční materiál z iden-

tifikovaných zdrojů shromážděného v průběhu roku 2003 bylo třeba jednat zvlášť operativně se zvážením možné alternace roku sběru osiva.

Přes toto vydané resortní doporučení postupu se později se ukázalo, že pro orgány veřejné správy nebylo jeho znění jednoznačné a ze strany školkařské veřejnosti proto nastal značný tlak na příslušné pracovníky ministerstva o vydání jednoznačného výkladu kolizních ustanovení předmětné vyhlášky a návazného ministerského doporučení.

Běžela jarní sezóna a dvojnásobnost výkladu „ jaké doklady o původu je nutno vystavovat pro sadební materiál uváděný do oběhu a cílově použitý zejména u soukromých vlastníků lesů vznášejících nárok na státní finanční podporu při zalesňování“ přinášela stále se zvyšující nervozitu školkařů, kolizní jednání a potenciální hrozbu finančních sankcí. Vedení Sdružení lesních školkařů České republiky (dále SLŠ ČR) prakticky denně sledovalo vývoj situace a žádalo od pracovníků resortu vydání nového jednoznačného výkladu příslušných kolizních ustanovení doporučení. Výsledek se dostavil až 1. 6. 2004 vydáním nového Stanoviska MZe ČR k uplatnění přechodných ustanovení zákona č. 149/2003 Sb.

V podstatě celý rok 2004 byl ze strany SLŠ ČR poznamenán poznatky z probíhající aplikace nových legislativních předpisů v praxi a hledáním možných přijatelných východisek z konfliktních případů provozní aplikace.

Z vlastní iniciativy SLŠ ČR bylo napomáháno členskými subjekty adaptovat se na nové legislativní prostředí a průběžně činěna motivačně informační činnost. S ohledem na zákonnou povinnost vést evidenci o každém oddílu reprodukčního materiálu a ve snaze připravit na ni školkařské subjekty tak, aby je co nejméně časově a pracovní zátížila, uspořádalo SLŠ ČR v květnu a červnu 2005 ve spolupráci s VS Opočno a společností Magion systém, a. s., dva předváděcí instruktážní semináře počítačové metody vedení evidence v prostorách VS Opočno, které měly za cíl sjednotit způsob evidence jejím vedením na stejném softwarovém produktu. V další fázi se SLŠ ČR iniciačně podílelo na uvádění do provozního uplatnění i jiných softwarových produktů od různých autorů, řešících příslušnou problematiku.

Ve vlastním uplatnění zákona v provozní praxi byl rezort MZe ČR opakovaně SLŠ ČR upozorňován na žádoucí nutnost novely některých ustanovení zákona č. 149/2003 Sb., (zejména pak § 6 a § 40 odst. b.) jejichž vyžadování v platném znění by pro školkařský provoz znamenalo obrovské finanční ztráty a pro majitele lesů pravděpodobně kolaps zalesňování listnatými dřevinami. Na písemné podněty bylo ze strany ministerstva odpovídáno bohužel pouze citačním způsobem odvolání se na příslušná ustanovení zákona. Po vyvolaném komisionálním jednání s vedoucími pracovníky příslušného odboru MZe ČR předsednictvo SLŠ ČR seznalo, že prosadit novelu zákona možnou formou vládního návrhu je cesta velmi obtížná a dlouhodobá. Vedení SLŠ ČR proto hledalo možnost podání podnětu k novele zákona u poslanců zemědělského výboru parlamentu, což se nakonec podařilo. Návrh zákona byl předložen k projednání v parlamentu členy zemědělského výboru, a to poslanci Janem Grůzou, Petrem Zgarbou, Pavlem Kovářikem, Jiřím Hanušem a Ladislavem Skopalem jako poslanecký tisk č. 888, který postoupil do druhého čtení k připomínkování a nakonec k závěrečnému projednání. Podstatnými navrhovanými změnami významnými především pro lesní školkaře byla žádoucí úprava znění stávajícího § 6 a § 40 zákona. Zákon byl posléze schválen 19. srpna 2005 jako zákon č. 387/ 2005 Sb., kterým se mění zákon č. 149/2003 Sb. Po první poněkud euforické radosti lesních školkařů, že vydáním novely zákona bylo konečně sjednáno nápravy provozně prakticky neřešitelných aplikací některých ustanovení tohoto zákona, došlo k objevení toho, že požadovaná úprava byla ve finálním návrhu znění § 40 poněkud upravena do následující formulace prezentované v zákoně č. 387/2005 Sb.:

§ 40 odst. 2: Reprodukční materiál shromážděný před účinností tohoto zákona v období od 1. ledna 2003 do 31.12 2003 lze uvádět do oběhu do 30. dubna 2007.

Toto ustanovení upravovalo stav, kdy bylo třeba akceptovat skutečnost, že pro všechny členské země EU platí Směrnice Rady 1999/105/ES ze dne 22. prosince 1999 o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin od 1. 1. 2003 a Zákon č. 149/2003 Sb., který jako podmínka vstupu naší republiky do EU se vstupem k 1. 5. 2004, nabyl platnosti 1. 1. 2004. Reprodukční materiál shromážděný v průběhu r. 2003 dle dříve platných předpisů (Vyhl. 82/1996 Sb.), tj. v období od začátku platnosti Směrnice Rady do začátku platnosti Zákonu č. 149/2003 Sb., bylo proto třeba, po projednání příslušné problematiky v Evropské komisi, uvést do souladu s platností nových předpisů, a to jeho uvedením do oběhu ve zkrácené lhůtě.

Tímto ustanovením bylo vyhověno Rozhodnutí komise EU ze dne 16. prosince 2005, kterým se České republice, Estonsku, Kypru a Litvě povolovalo odchýlit se od Směrnice Rady 1999/105/ES o uvádění reprodukčního materiálu lesních dřevin na trh, pokud jde o zásoby nahromaděné v období od 1. ledna 2003 do 1. května 2004. Rok 2003 byl přitom semenným rokem, mnoho osiva bylo vyseto na jaře 2004, značné množství osiva lesních dřevin bylo též deponováno k úschově v Semenářském závodě Lesů České republiky v Týništi n. Orlicí k použití (a tak se i stalo) v letech následných, produkční doba sadebního materiálu lesních dřevin je však od dvou let více (např. smrk obvykle 4 roky, jedle až 8 let). Předpokládaná sumární škoda vzniklá neuplatněním (v termínu po 30. dubnu 2007) sadebního materiálu vypěstovaného z osiva sesbíraného v r. 2003 byla na základě provedeného šetření mezi členskými subjekty SLŠ ČR vyčíslena v částce cca 102 mil. Kč. Dalších téměř 8 mil Kč pak tvoří náklady na likvidaci předmětného vyprodukovaného sadebního materiálu (vyzvednutí, shromáždění, mulčování, spálení, apod.) a ve výši 191 000, - Kč byla vyčíslena hodnota osiva z r. 2003 dosud uloženého ještě ke konci r. 2004 na zásobách. Dodržením díkce § 40, odst. 2 zákona 149/2003 Sb. byly lesní školkařské subjekty (pouze u členů SLŠ ČR) vystaveny hrozbě evidované ztráty vzniklé respektováním administrativní díkce novely zákona a jeho dodržením v částce přesahující 110 mil. Kč. Jak se nakonec s eliminací hrozby těchto ztrát vypořádali či vypořádají, bylo nakonec přes veškerou snahu SLŠ ČR o možnost centrálního řešení ponecháno na nich.

Průběh celého roku 2006 byl poznamenán sledováním procesu tvorby novely prováděcí vyhlášky č. 29/2003 Sb. k přijatému novelizovanému znění zákona č. 149/2003 Sb. ve znění zákona č. 387/2005 Sb. K dnešnímu dni můžeme říci, že na znění této novely se stále pracuje.

Zákon č. 149/2003 Sb. v platném znění po provedené novele s sebou přinesl do provozní lesní školkařské činnosti nejen mnoho nových pojmů, povinností a termínových plnění, ale též evidenčních úkolů a finančních nároků. Dodnes je v jeho provozním uplatnění upravených prováděcí vyhláškou řada nejasností, které se dříve či později projeví v požadavku na systémové řešení. Patří k nim mj. např. nedořešenost jednotného způsobu podávání povinného hlášení školkařských subjektů o školkařské činnosti, metodická nejednotnost v provádění inventur rozpěstovaného sadebního materiálu na zásobách, nedořešenosti v systému průběžného označování reprodukčního materiálu, provozně značně nevyhovující současný vzor průvodních listů sadebního materiálu lesních dřevin aj.

Lesní školkařské subjekty jsou sice de facto posledním avšak ve váze provozní aplikace jedním z hlavních realizačních článků uplatnění příslušných legislativních norem vztahujících se k problematice nakládání s reprodukčním materiálem lesních dřevin v praxi. Jsou v sevření vlivů provozních povinností, průběžně zaváděného provádění kontrol pracovníků „Pověřené osoby“ (ÚHÚL), orgánů státní správy, ČIŽP, Státní rostlinolékařské správy, atd. Uvítali by, kdyby tyto kontrolní orgány znalé provozní školkařské činnosti a potřeby byly i nápomocny při řešení metodických provozních problémů při aplikaci lesnické legislativy do praxe. Kompetentní profesní orgán zabývající se metodickým řešením uplatnění příslušné vztahující se legislativy do provozní školkařské praxe a zpětně reagující na případné problémy nám totiž, jak se zdá, chybí.

Kontakt

Ing. Vladimír Foltánek
Sdružení lesních školkařů České republiky
Zemědělská 3, 613 00 Brno

INFORMAČNÍ SYSTÉM LČR, s. p.

v procesu uznávání zdrojů reprodukčního materiálu, sběru reprodukčního materiálu a jeho uvádění do oběhu

Ing. Josef Svoboda, M.Sc. – Ing. Milan Jurásek
Lesy České republiky, s. p.

1. Úvod

Péče o genofond lesních dřevin je zahrnuta jak v dlouhodobých tak v krátkodobých úkolech lesnické politiky LČR, s. p. z roku 1995. Jedním z dlouhodobých úkolů lesnické politiky LČR, s. p. je dobrým obhospodařováním udržet a dále rozvíjet genové zdroje pro obnovu lesa. Z krátkodobého pohledu v péči o genofond lesních dřevin se jedná především o naplnění koncepce zachování a reprodukce genových zdrojů přijatou pro LČR, s. p.

První komplexní materiál zabývající se problematikou udržení a rozvíjení genových zdrojů lesních dřevin u LČR, s. p. představovala „Koncepce zachování a reprodukce genových zdrojů lesních dřevin z roku 1994“.

Vzhledem k tomu, že v roce 1995 a 1996 došlo v lesnické legislativě k podstatným změnám, zejména k přechodu na trvale udržitelné obhospodařování lesů se snahou o trvalé zvyšování podílu listnatých dřevin a jedle na celkové obnově lesa, podpora ohrožených druhů dřevin a zájem o zvyšování biodiverzity lesa využíváním dosud opomíjených dřevin včetně keřových druhů, muselo zákonitě dojít i k přehodnocení dosavadní koncepce k péči o genové zdroje z roku 1994 a proto byla v roce 2000 přijata koncepce nová pro období 2000-2009. Úplnou samozřejmostí pak bylo přenesení principů péče o genofond lesních dřevin i do dalších materiálů LČR jako je „Program trvale udržitelného hospodaření v lesích, výchova a obnova lesa (1997)“ a „Programu 2000 – Zajištění cílů veřejného zájmu u LČR (1999)“.

Jednou z priorit přijaté „Koncepce“ z roku 2000 bylo vytvoření jednotného informačního systému, zahrnujícího všechny genové zdroje lesních dřevin obhospodařovaných LČR s každoročním režimem aktualizace. V průběhu realizace tohoto úkolu však došlo k významným legislativním změnám ve vztahu k reprodukčnímu materiálu lesních dřevin, na jejichž základě došlo k přehodnocení požadavků, které by měl informační systém splňovat.

2. Legislativní změny od r. 1995 ve vztahu k reprodukčnímu materiálu lesních dřevin

Nabytí účinnosti Zákona o lesích č. 289/1995 Sb. a jeho prováděcí vyhlášky č. 82/1996 Sb. o genetické klasifikaci, obnově lesa, zalesňování a o evidenci při nakládání se semeny a sazenicemi lesních dřevin nepřineslo vlastníkům zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin žádné podstatné změny oproti dosud platným právním předpisům (Zákon ČNR č. 96/1977 Sb. o hospodaření v lesích a Směrnice z roku 1988 pro uznávání a zabezpečování zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin a pro jeho přenos). Jedinou významnou změnou bylo to, že se nakládání se semeny a sazenicemi lesních dřevin stalo licencovanou činností.

K daleko významnějším změnám však došlo po roce 2003 v souvislosti s přijetím Zákona 149/2003 Sb. o obchodu s reprodukčním materiálem a jeho prováděcí vyhlášky č. 29/2004 Sb., kdy současně došlo ke změně některých ustanovení Zákona o lesích č. 289/1995 Sb. Za zásadní lze považovat zejména tyto změny:

- do oběhu lze uvádět pouze reprodukční materiál lesních dřevin pocházející z uznaných zdrojů
- nově jsou definovány kategorie reprodukčního materiálu (identifikované, selektované, kvalifikované a testované) a typy zdrojů (zdroj semen, porost, semenný sad, rodiče rodin, klon, směs klonů)

- přenesení pravomoci dokladování původu reprodukčního materiálu uváděného do oběhu z vlastníka zdroje na příslušný orgán veřejné správy (obec s rozšířenou působností)
- povinnost dodavatele předkládání záznamů pověřené osobě o oddílech reprodukčního materiálu, které má v držení nebo které uvádí do oběhu a evidenci o školkařské činnosti
- ustanovení právnické osoby nebo organizační složky státu jako pověřené osoby k provádění odborných úkonů a kontroly v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem
- pověření orgánů veřejné správy k provádění dozoru nad dodržováním povinností fyzických a právnických osob ve vztahu k tomuto zákonu
- stanovení sankcí za porušení jednotlivých ustanovení zákona 149/2003 Sb.

V souvislosti s těmito změnami došlo k významnému nárůstu administrativy spojené jak s procesem uznávání zdrojů reprodukčního materiálu, ale především při vlastním využívání těchto zdrojů pro umělou obnovu lesa. Při tvorbě nového informačního systému LČR pro genové zdroje bylo proto pamatováno především na zjednodušení práce těch pracovníků lesních správ a lesních závodů, kteří vedou agendu související se sběrem semen a jeho uváděním do oběhu.

3. Zdroje reprodukčního materiálu lesních dřevin u LČR, s. p.

Tab. 1: Stav genových zdrojů obhospodařovaných LČR v roce 2006

Genové zdroje	Počet (ks)	Výměra (ha)
Genové základny	168	81 818
Selektované zdroje (A, B)	-	70 440
Identifikované zdroje (C)	-	56 300
Semenné sady, směsi klonů	101	247
Rodičovské stromy, klony	4 641	-

4. Popis současného informačního systému u LČR, s. p.

Program „**Evidence genových zdrojů**“ (GenEv) je určen pro lesní správy a lesní závody LČR, s. p. (slabý klient) a umožňuje:

- na podkladu programu ProPla, tzn. z dat LHP, navrhnout vhodné lesní porosty jako zdroje reprodukčního materiálu k uznání
- připravit pro tisk veškeré doklady potřebné v procesu uznávání zdrojů reprodukčního materiálu (žádosti o posudky, žádosti o uznání zdroje)
- následně evidovat genové základny a uznané jednotky všech zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin v územní působnosti příslušné organizační jednotky LČR podle jednotlivých LHC i podle příslušnosti k jednotlivým pověřeným obcím.
- vystavení dokladů k jednotlivým oddílům reprodukčního materiálu (semenný materiál, části rostlin, semenáčky z náletu) souvisejících s jejich sběrem (oznámení sběru, žádosti o vystavení potvrzení o původu, žádosti o odběr vzorků kvality osiva) i s následným uváděním do oběhu (průvodní listy)
- evidence zásob semenného materiálu dle jednotlivých oddílů, zaznamenání váhových úbytků v souvislosti s jejich prodejem, luštěním či vysoušením
- průběh změny kvality semenného materiálu při jeho dlouhodobém skladování
- tiskové výstupy ve formě nedefinovaných sestav o aktuálním stavu zásob po dřevinách, PLO, LVS a oddílech a sestavu vydaných oddílů dle odběratelů
- sestavení ročního hlášení pro pověřenou osobu o oddílech, které jsou v držení a které byly uvedeny do oběhu

Program je řešen tak, že umožňuje vzájemnou výměnu dat v digitálním formátu jak s pověřenou osobou tak se státní správou lesů (formáty xls, xlm). Tok dat do datového skladu LČR je zajišťován měsíčně.

Kniha genových základů

PPS Evidence genových zdrojů

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ LUP1 LUP2 LUP3 Vše KZ

PPS Kniha

Genové základny

Nový Oprava Smaz Statistika Jen platná LHC

DJ	Evidenční číslo	Název GZ	Čí vyhlášení	Seznam dřevin	PLD	Plocha GZ
109	204	Polanecký les		DB,JS,LP	39	169,95

Odd	Díl	PsK	Etáž	Parc pl et	Skut pl et	Věk	Zakm	LT	LVS	HS	Zkratka dř	Zast	Dr plocha	Dr zásoba	BonitaA	Fen	Kód ků
313	B	02	02	1,85	1,85	12	10	1L2	1	8187	DB	20	0,37	16	28	C	758396
313	B	02	02	1,85	1,85	12	10	1L2	1	8187	JS	30	0,55	25	30	C	758396
313	B	02	02	1,85	1,85	12	10	1L2	1	8187	JV	30	0,56	25	28	C	758396
313	B	02	02	1,85	1,85	12	10	1L2	1	8187	LP	20	0,37	10	30	C	758396
313	B	09	09	16,31	16,31	90	9	1L2	1	8187	DB	5	0,82	304	28	C	758396
313	B	09	09	16,31	16,31	90	9	1L2	1	8187	HB	5	0,82	263	22	C	758396
313	B	09	09	16,31	16,31	90	9	1L2	1	8187	JS	80	13,04	4235	30	C	758396
313	B	09	09	16,31	16,31	90	9	1L2	1	8187	LP	10	1,63	652	30	C	758396
316	A	03	03	0,14	0,14	25	3	1L2	1	8187	DB	20	0,03	1	26	C	715506
316	A	03	03	0,14	0,14	25	3	1L2	1	8187	JV	30	0,04	2	30	C	715506
316	A	03	03	0,14	0,14	25	3	1L2	1	8187	OS	30	0,04	1	24	C	715506
316	A	03	03	0,14	0,14	25	3	1L2	1	8187	VR	20	0,03	0	22	C	715506
316	A	04b	04b	1,53	1,53	38	7	1L2	1	8187	JS	15	0,23	40	32	C	715506

D:\Program UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém ... Evidence genový... 9:25

Souhrnná kniha o uznaných porostech UP1

PPS Evidence genových zdrojů - [Kniha]

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ LUP1 LUP2 LUP3 Vše KZ

Uznané porosty

LHP

Metadata

LS	LHC	FT	Typ zdroje	Kategorie zdroje	Kód dř.	Zkratka	Plocha
109	1091	A	2A - porost fenotypové třídy A	2 - selektovaný	40	DB	3,91
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	1	SM	57,35
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	18	DG	0,65
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	20	BO	20,09
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	30	MD	3,97
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	40	DB	50,20
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	50	BK	35,68
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	51	HB	1,23
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	52	JV	1,04

Seznam elází podle dřevin

Evidenční číslo 29	Evidenční číslo 82	LHC	Oddělení	Dílec	PsK	Etáž	Kód	Zkr. dř.	Původ	Omezení těžby m3
CZ-2-2B-SM-01817-39-4-T	B-SM-101-39-4-FM	1091	931	E	11	11	1	SM	3	3024
CZ-2-2B-SM-01817-39-4-T	B-SM-101-39-4-FM	1091	932	E	10	10	1	SM	3	1463
CZ-2-2B-SM-01823-29-4-T	B-SM-136-29-4-NJ	1091	232	C	09a	09a	1	SM	3	321
CZ-2-2B-SM-01823-29-4-T	B-SM-136-29-4-NJ	1091	232	E	09	09	1	SM	3	57
CZ-2-2B-SM-01823-29-4-T	B-SM-136-29-4-NJ	1091	234	B	10	10	1	SM	3	2978
CZ-2-2B-SM-01823-29-4-T	B-SM-136-29-4-NJ	1091	234	C	12	12	1	SM	3	2100
CZ-2-2B-SM-01823-29-4-T	B-SM-136-29-4-NJ	1091	235	A	10	10	1	SM	3	1580
CZ-2-2B-SM-01831-29-4-T	B-SM-201-29-4-OP	1091	232	A	09b	09b	1	SM	3	1389
CZ-2-2B-SM-01831-29-4-T	B-SM-201-29-4-OP	1091	232	B	09	09	1	SM	3	1106
CZ-2-2B-SM-01831-29-4-T	B-SM-201-29-4-OP	1091	228	D	10	10	1	SM	3	1964
CZ-2-2B-SM-01831-29-4-T	B-SM-201-29-4-OP	1091	229	B	13/C	13	1	SM	3	440
CZ-2-2B-SM-01822-29-3-T	B-SM-135-29-3-NJ	1091	302	B	13/C	13	1	SM	3	99

D:\Program UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém ... Evidence genový... 9:35

Podrobná kniha o uznaných porostech – UP3 - uznané jednotky jsou podle příslušnosti k pověřeným obcím

Evidence genových zdrojů - [Rozšířené zobrazení dle fenotypové třídy a dřeviny]

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ UP1 UP2 UP3 Vše KZ

Formuláře LHP Jen platná LHC Zavři

Metadata							
DJ	LHC	FT	Typ zdroje	Kategorie zdroje	Dřevina kód	Dřevina zkratka	Plocha dřeviny
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	40	DB	50,2
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	50	BK	35,68
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	51	HB	1,23
109	1091	B	2B - porost fenotypové třídy B	2 - selektovaný	52	JV	1,04
109	1091	R	2R - porost fenotypové třídy R	2 - selektovaný	53	KI	3,7

Seznam UJ podle DRP												
Dřevina	Kategorie zdroje	Typ zdroje	FT	Evidenční číslo 29	Evidenční číslo 82	LHC	DRP	Kraj	Plocha	PLD	LVS	hZ
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01544-39-1-T	B-DB-205-39-1-OP	1091	Hlučín	T	2,32	39	1	
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01545-39-2-T	B-DB-206-39-2-OP	1091	Hlučín	T	1,06	39	2	
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01543-39-1-T-G	B-DB-204-39-1-0V-G	1091	Ostrava	T	26,08	39	1	204
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01537-39-3-T	B-DB-107-39-3-FM	1091	Ostrava	T	8,72	39	3	
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01537-39-3-T	B-DB-107-39-3-FM	1091	Trinec	T	1,53	39	3	
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01535-39-3-T	B-DB-102-39-3-KI	1091	Orlová	T	1,8	39	3	
DB	2 - selektovaný	2B - porost	B	CZ-2-2B-DB-01535-39-3-T	B-DB-102-39-3-KI	1091	Orlová	T	2,35	39	3	

Seznam etáží podle UJ a DRP															
Oddělení	Dílec	Psk	Etáž	Plocha psk	Plocha dř	Věk	Zakm	Zast	Bonita	LT	Přívod	Ochranná hmota	Omezení těžby	DRP	Kód k.ú.
928	F	12/04	12	6,13	1,53	117	5	25	26	305	3		157	Trinec	770892

C:\Program UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém... Evidence genový... 9:49

Kniha semenných sadů a klonových archivů

Evidence genových zdrojů - [Kniha]

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ UP1 UP2 UP3 Vše KZ

Genové základny Uznané porosty Semenné sady, směs klonů Rodičovské stromy (klony) Zdroje semen Zavři

Nový Oprava Smaž Formulář

Metadata						
DJ	Kód LHC	Typ zdroje RM	Kód dř	Zkratka dř	Počet SS	Plocha SS
109	1091	3 - semenný sad	50	BK	1	1
109	1091	3 - semenný sad	53	KL	1	2
109	1091	3 - semenný sad	80	LPM	1	1
109	1091	6 - směs klonů	1	SM	1	1

Seznam semenných sadů (směs klonů)									
Evidenční číslo 29	PLD	LVS	Plocha	Kód k.ú.	Název k.ú.	Počet klonů	Počet roubovanců	Rok založení	Možný přenos PLD
CZ-3-3-BK-05678-40-5-T	40	5	1	762342	Šenov u D	50	100	2000	39-41

C:\Program Files\VPDS\ProPla\PRDPLA.MDB UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém... Evidence genový... 8:33

Kniha rodičovských stromů a klonů

Evidence genových zdrojů - [Kniha]

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ UP1 UP2 UP3 Vše KZ ?

Genové základny | Uznané porosty | Semenné sady, směs klonů | **Rodičovské stromy (klony)** | Zdroje semen | Zavřít

Nový Oprava Smaž Formulář Jen platná LHC

Metadata						
DJ	Kód LHC	Typ zdroje RM	Kód dř.	Zkratka dř.	Počet RS	
109	1091	4 - rodičovský strom	40	DB	3	
109	1091	4 - rodičovský strom	50	BK	4	
109	1091	4 - rodičovský strom	52	JV	1	
109	1091	4 - rodičovský strom	53	KL	1	
▶ 109	1091	4 - rodičovský strom	57	JS	2	
109	1091	5 - klon	40	DB	1	
109	1091	5 - klon	53	KL	2	
109	1091	5 - klon	80	LPM	1	

Seznam rodičovských stromů (klonů)													
Kód LHC	Odd	Díl	Psik	PLD	LVS	Etáž	Fen	LT	Evidenční číslo 29	Kód dřeviny	Kód ků	Výška RS	Střední výška
▶ 1091	313	C	10	39	1	10	B	1L2	CZ-3-4-JS-00456-39-1-T	57	758396		30
1091	102	E	15/06	32	3	06	C	3H5	CZ-3-4-JS-01234-32-3-T	57	762474		20

C:\Program UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém ... Evidence genový... 9:17

Kniha zdrojů semen

Evidence genových zdrojů - [Kniha]

Menu Číselníky Kniha zásob Úpravy dat Dotazy Výměna dat Servis Okno Nápověda

GZ UP1 UP2 UP3 Vše KZ ?

Genové základny | Uznané porosty | Semenné sady, směs klonů | Rodičovské stromy (klony) | **Zdroje semen** | Zavřít

Nový Oprava Smaž Formulář

Metadata						
DJ	LHC	FT	Kategorie	Kód dř.	Zkratka dř.	Počet stromů
109	1091	C	1 - identifikovaný	62	JLV	1
109	1091	C	1 - identifikovaný	74	TR	5
▶ 109	1091	C	1 - identifikovaný	80	LPM	13

Seznam zdrojů semen															
Evidenční číslo 29	Odd	Díl	Psik	Etáž	Kód dř.	Parcela	Věk	PLD	LVS	Původ	Kraj	ORP	Název ků	Počet stromů	Poznámka
▶ CZ-1-1-LPM-01234-32-3-T	101	B	14/0	14	80		132	32	3	1	T	Hlučín	Silheřovice	3	
CZ-1-1-LPM-00891-32-3-T	101	A	04	04	80		37	32	3	1	T	Hlučín	Silheřovice	10	

C:\Program UŽIVATEL jurasek.o11 1.3.39

Start Servant Salamander Informační systém ... Evidence genový... 9:15

Kniha zásob semenného materiálu

Evidence genových zdrojů - Kniha zásob

Metadata

DJ	Název	Dř	Zkratka	PLD	LVS	Surovina kg	Semena kg
109	SENDV	57	JS	32	3	0,00	60,00
▶ 109	SENDV	57	JS	39	1	35,00	100,00
109	SENDV	61	JLD	40	6	0,00	100,00
109	SENDV	62	JLV	32	3	105,00	0,00
109	SFN0V	74	TR	39	3	10,00	0,00

Metadata

DJ	Název	Dř	Zkratka	PLD	LVS	Kat	FT	Surovina kg	Semena kg
▶ 109	SENDV	57	JS	39	1	3	B	35,00	100,00

Seznam jednotlivých oddílů suroviny a osiva

DJ	Dř	PLD	LVS	Kat	FT	Oddíl	Š	Rok	Evid číslo 29	Surovina	Semena	Původ	Rok zrán
▶ 109	57	39	1	3	B	1234	5	2006	CZ-3-4-JS-00456-39-1-T	35,00	0,00	3	2004
109	57	39	1	3	B	1234	12	2006	CZ-3-4-JS-00456-39-1-T	0,00	100,00	3	2004

Program „**Analytický nástroj evidence genových zdrojů**“ (GenAn) – určeno pro krajské inspektoráty, semenářský závod, specialisty pro genetiku a ředitelství LCR (silný klient).

Tento program umožňuje pohled na sehrané databáze jednotlivých organizačních jednotek (LS, LZ) z programu GenEv do jedné. Data se nepořizují, pouze se prohlížejí. V programu lze vytvářet různé přehledy o genových zdrojích na základě dotazů.

Pohled do manažeru programu GenAn

GenAN (LCR GenAN) - Manažer

Vše

- ČR
- Kraj
- Kraj + DRP
- DRP
- LČR
- KJ
- KJ + LS
- LS
- LHC

KJ		LS/LZ	
Kód	Popis	Kód	Popis
▶ 11	FRÝDEK-MÍSTEK	▶ 101	MĚSTO ALBRECHTICE
13	ŠUMPERK	102	KARLOVICE VE SLEZSKU
15	ZLÍN	103	BRUNTÁL
16	BRNO	104	JANŮVICE
18	JIHLAVA	105	VÍTKOV
19	CHOCEŇ	106	OPAVA
21	BRANDÝS NAD LABEM	109	OSTRAVA
28	ČESKÉ BUĎEJOVICE	110	FRÝDEK-MÍSTEK
30	PLZEŇ	111	JABLUNKOV
32	KARLOVY VARY	112	OSTRAVICE
33	TEPLICE	115	FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM
36	LIBEREC		
37	HRADEC KRÁLOVÉ		

Kniha Konec

Program „Evidence semen“ (eSEM) – slouží ke sledování průběhu plnění stanovených plánů sběrů semen za příslušnou sběrovou sezónu podle organizačních jednotek LČR, dřevin, přírodních lesních oblastí a lesních vegetačních stupňů. Tato intranetová aplikace je přístupná všem organizačním jednotkám LČR.

Struktura dat programu eSEM

The screenshot shows the eSEM intranet interface in a Microsoft Internet Explorer browser. The page title is "Lesy České republiky, s.p. - INTRANET - Podnikový informační systém". The main header displays "INTRANET eSEM" and "Lesy České republiky, s.p.". Below the header, there are navigation and filter options: "Org. jednotka | 103 - BRUNTÁL", "Sběrová sezóna | 2006/2007", and "Měsíc od | 9 - září".

The main content area contains a table with the following columns: LS/LZ, Dřevina, PLO, Roční potřeba sazenic, Roční potřeba semen, Optimální předzásobení, Stav zásob semen LS/LZ v SZ Týniště k 30.6, Plán sběru suroviny, Přepočet plánu sběru na čisté semeno, Skutečnost sběru suroviny z uznaných porostů, Skutečnost sběru suroviny ze semenných sadů, Přepočet čisté semeno, and Plán sběr surov.

LS/LZ	Dřevina	PLO	Roční potřeba sazenic		Roční potřeba semen		Optimální předzásobení	Stav zásob semen LS/LZ v SZ Týniště k 30.6	Plán sběru suroviny	Přepočet plánu sběru na čisté semeno	Skutečnost sběru suroviny z uznaných porostů	Skutečnost sběru suroviny ze semenných sadů	Přepočet čisté semeno	Plán sběr surov
			tis. ks.	kg	roky	kg								
-	Smrk ztepilý	--	226,6	9	6	54	40,1	1000	30	910	0	27,3	0	
-	Jedle bělokorá	--	19,37	9,7	2	19,4	23,5							

At the bottom of the interface, it displays "Dnes je pátek 1.6.2007" and a taskbar with various system icons and the time "10:23".

5. Závěr

Lesy České republiky, s. p. jsou si vědomy toho, že obhospodařují většinu cenných zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin České republiky a je jejich nepsanou povinností o tyto zdroje náležitě pečovat a umožnit také ostatním vlastníkům lesa a producentům sazenic využívání osiva z těchto zdrojů. Jedním z předpokladů řádného obhospodařování a využívání uznaných zdrojů reprodukčního materiálu je možnost rychlého získání potřebných informací o těchto zdrojích a v případě potřeby sběru reprodukčního materiálu a jeho následného prodeje co nejefektivněji zvládnout veškerou administrativní agendu, která je s tím spojena. Právě k tomu slouží informační systém, který je v tomto příspěvku popsán. Do budoucna se připravuje využívání databáze zdrojů reprodukčního materiálu při zpracování projektů pěstební a těžební činnosti v lesní výrobě u LČR.

Vytvoření takto propracovaného informačního systému si vyžádalo nemalé úsilí všech zainteresovaných pracovníků. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že změny legislativy (např. příprava novely č. 29/2004 Sb.) si zákonitě vyžádají nemalé zásahy do struktury tohoto programu s dopady nejen ekonomickými.

Kontakt

Ing. Josef Svoboda, M.Sc.
Ředitelství LČR, s. p.
Přemyslova 1106, 501 68 Hradec Králové

Ing. Milan Jurásek
LČR, s. p., KI Frýdek-Místek
Nádražní 2811, 738 01 Frýdek-Místek

PRAKTICKÉ ZKUŠENOSTI

z aplikace zákona č. 149/2003 Sb. z pohledu orgánu veřejné správy obce s rozšířenou působností

Ing. Milan Slavinger
Magistrát města Jihlavy

Zákon č. 149/2003 Sb. o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen zákon) a jeho prováděcí předpisy novelizovaly a změnily lesní zákon a některé jeho prováděcí předpisy a krátce po zrušení okresních úřadů k 1. 1. 2003 opět změnil kompetence a příslušnost orgánů státní správy lesů, které jsou v tomto zákonu nazývány orgány veřejné správy.

Zákon byl zveřejněn ve Sbírce zákonů dne 23. 5. 2003 s účinností od 1. 1. 2004. Prováděcí vyhláška č. 29/2004 Sb. byla publikována až 20. ledna 2004 a vyhláška č. 139/2004 dokonce až 23. března 2004. Přitom vyhláška č. 29/2004 Sb. byla a je pro výkon státní správy na tomto úseku naprosto zásadní, protože mimo jiné obsahuje závazné vzory všech tiskopisů. Zákon byl sice vydán dostatečně brzo před svou účinností, ale podle mého názoru nebyl před vydáním konzultován s praxí, protože hned po jeho prvním přečtení vyvstala řada otázek a nejasností. Na základě řady připomínek ze strany pracovníků státní správy a dodavatelů byl sice zákon novelizován zákonem č. 387/2005 Sb. s účinností od 31. 10. 2005, ale 22 měsíců jsme museli improvizovat. Novela zákona platí již více jak rok a přitom do dnešního dne stále nemáme novelizovanou prováděcí vyhlášku. To vše způsobilo a i nadále působí při výkonu veřejné správy na tomto úseku řadu problémů.

Z hlediska výkonu veřejné správy na obcích s rozšířenou působností přinesl zákon o obchodování s reprodukčním materiálem podle mého názoru tyto zásadní změny a negativní dopady:

- v krátkém časovém období opětovná změna kompetencí a příslušnosti orgánů, uznávání zdrojů reprodukčního materiálu a povolování mýtních těžeb v nich se přenáší o stupeň výše na krajské úřady, což je navíc v rozporu se zásadami pro transformaci státní správy
- obec s rozšířenou působností, které vystavují potvrzení o původu neví, kde se uznané zdroje nalézají, které porosty a stromy jsou uznány a pro které dřeviny, a ze zákona k těmto údajům nemají přístup
- vznikají nové kompetence orgánů veřejné správy, z nichž za nejpodstatnější považuji vydávání potvrzení o původu reprodukčního materiálu orgánem veřejné správy obce s rozšířenou působností a vedení evidenci o vydaných potvrzeních, vykonávání dozoru nad dodržováním zákona, rozhodování o uložení pokut podle zákona, rozšíření uznávání zdrojů i na kategorii identifikovaný materiál – novými kompetencemi narostla administrativa na stávajících orgánech veřejné správy
- došlo k rozšíření orgánů veřejné správy, které mají působnost podle tohoto zákona (ČIŽP, celní orgány) a zřízení pověřené osoby – nové kontrolní a sankční orgány v plném rozsahu zákona
- nejednoznačná ustanovení zákona, která umožnila různý výklad a tím i mnoho chyb v rozhodování orgánů veřejné správy v LH

Dopad zákona na výkon veřejné správy v letech 2004 a 2005

Dovolte mi nyní se trochu vrátit zpět v čase a připomenout některé konkrétní problémy, které první dva roky se zavedením zákona vznikly orgánům veřejné správy a tím i dodavatelům reprodukčního materiálu a které si posléze vynutily jeho novelu, která však ne všechny problémy vyřešila.

Potvrzení o původu

Vystavování potvrzení o původu nebylo bez problémů. Podle původních „výkladů“ orgán veřejné správy na potvrzení dával razítko hranaté, pozdější výklad se přiklání k názoru, že se jedná o zkrácené správní řízení s kulatým razítkem, přestože nemá charakter rozhodnutí. V samém počátku platnosti zákona, před vydáním vyhlášky (to je až do 20. 1. 2004), byly používány tiskopisy z návrhu vyhlášky, které však ve vydané vyhlášce byly obsahově změněny. Nejasnosti byly i v identifikačních číslech obcí a používaly se různé číselníky na kód obce. Setkal jsem se i se situací, že orgán veřejné správy potvrzení o původu doručoval jako rozhodnutí a po 15 dnech od doručení nebo po vzdání se práva na odvolání na potvrzení o původu vyznačoval právní moc. Rovněž se vyskytl problém při žádostech o vystavení potvrzení o původu na sběr suroviny (např. SM šišek). Některé správní orgány odmítaly vystavovat potvrzení na surovinu, potvrzení vystavovaly až na semeno po vylouštění. Tyto problémy vznikly nejasnostmi ve znění zákona a byly odstraněny novelou zákona.

Podmínkou pro vystavení potvrzení o původu je, že dodavatel minimálně 14 dnů předem oznámí záměr vyzvedávat či provádět sběr. Není jasné jak postupovat, pokud tuto povinnost žadatel o potvrzení nesplní vůbec, nebo jen např. 3 dny předem. Podle jednoho názoru orgán veřejné správy vydání potvrzení musí odmítnout, protože je lze vydat pouze v případě, že byly splněny podmínky stanovené zákonem a oznámení je jednou z těchto podmínek (§ 6 odst. 4), podle druhého názoru je musí stejně vystavit. Tento problém pokud je mi známo není stále jednoznačně vyřešen.

Orgán veřejné správy má vést evidenci o vydaných potvrzeních o původu – co tato evidence má obsahovat a jak má vypadat nám ještě v listopadu 2004 nebylo známo. Přitom je evidence vydaných potvrzení o původu podle zákona veřejnou listinou a musí být přístupná veřejnosti. Tuto zákonem stanovenou povinnost jsme neplnili. Naštěstí ji po nás nikdo nechtěl. V roce 2005 jsme dostali k dispozici program na vedení evidence vydaných potvrzení o původu od firmy MAGION system, a. s. Vsetín. Tento program byl uživatelsky velmi příjemný a obsahoval i evidenci vydaných potvrzení o původu. Od roku 2006 máme nový program ERMA spravovaný ÚHÚL, se kterým je doposud řada problémů a přes mnoho osobních připomínek hned od jeho zavedení se je zatím nepodařilo odstranit. Jako zásadní chybu nového programu považuji to, že nelze provádět kontrolu před vložení dat do systému a tiskem potvrzení o původu, a že neobsahuje všechny uznané zdroje.

Dalším závažným problémem bylo vydávání potvrzení o původu na identifikovaný materiál získaný před účinností tohoto zákona, který se podle dříve platných předpisů neuznával a potvrzení nevyžadovalo. Potvrzení o původu na takovýto materiál podle tehdejšího „výkladu“ mohl orgán veřejné správy vydat pouze v případě, že zdroj tohoto materiálu byl nyní (za platnosti nového zákona) schválen krajským úřadem jako identifikovaný zdroj. Zákon však neřešil situaci, kdy vlastník zdroje o uznání nehodlal požádat, protože to nepotřeboval – materiál prodal jiné osobě, nebo případy, kdy zdroj reprodukčního materiálu už neexistuje (např. porost byl smýcen).

V roce 2005 nás čekal administrativní maratón při vystavení potvrzení o původu na rozpěstovaný materiál ve školkách. Inventury ze školek se podle zákona zasílají pověřené osobě, která je archivuje. Přitom inventury bezprostředně potřebovaly obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které na materiál vystavovaly potvrzení o původu. U vystavování potvrzení o původu na základě inventur zde byl však ještě jiný problém. Zákon neřešil situaci, kdy při inventuře, což je běžné, dojde k určité chybě (např. o pouhých 5 % nahoru či dolů).

Před novelou zákona, tedy po dobu dvou let, bylo potřeba vystavovat potvrzení o původu i na dělení oddílů. A tak na sazenici, než se dostane k vlastníku lesa, mohlo být v průběhu produkce vystaveno až 7 potvrzení o původu (šišky, semeno, dělení semene, semenáčky, dělení semenáčků, sazenice, dělení sazenic) – odstraněno novelou zákona.

Zákon umožňuje při splnění podmínek stanovených v § 5 odst. 4 slučování oddílů reprodukčního materiálu. Číslování sloučených oddílů je však špatně řešeno a umožňuje v rámci jedné oblasti a výškového pásma vystavit na několik oddílů stejné dřeviny různých vlastníků několik potvrzení o původu se shodným evidenčním číslem sloučené jednotky. Zákon však nestanovil, který orgán sloučení může provést. Určení orgánu pro slučování oddílů bylo vyřešeno novelou zákona, způsob označení sloučeného oddílů se však nemění a problém přetrvává.

Působnost orgánů veřejné správy

Vlastní příslušnost jednotlivých orgánů veřejné správy nebyla ze zákona jednoznačná. Zákon to přímo řešil pouze u získávání reprodukčního materiálu přímo z uznaných zdrojů, kde je příslušným orgánem veřejné správy ten, v jehož obvodu se zdroj nachází. Vystavování potvrzení o původu reprodukčního materiálu dodavateli, který má školky v několika správních obvodech nebylo jednoznačně řešeno (zda podle sídla firmy či místa konkrétní školky). Problém byl vyřešen novelou zákona, kdy se na tento materiál již potvrzení o původu nevystavuje.

Při dělení oddílů reprodukčního materiálu na nové oddíly nebylo jednoznačné, který orgán má kompetenci původní oddíl rozdělit – mělo se za to, že to může být kterýkoliv orgán veřejné správy. To však umožňovalo původní oddíl rozdělit několikrát bez jakýchkoliv problémů. Problém odpadl novelou zákona, kdy se na dělení oddílů již nevystavuje potvrzení o původu.

Kontrola dodržování zákona

Problematická byla i kontrola sběru semenného materiálu, vyzvedávání semenáčků z porostu a vyzvedávání sazenic ve školkách. Z kapacitních i technických důvodů nebylo na některých pověřených obcích možné, aby pracovník veřejné správy byl u všech těchto akcí osobně přítomen (vyzvedávání či sběr je prováděn několik dnů až týdnů). Dnes odpadlo vystavování POP na materiál ze školek. Navíc je možno kontrolou sběru pověřit oprávněnou osobu. Tato varianta je však nákladově dražší a i koncepčně ji nepovažuji za správnou.

Kompetence provádět kontroly mají ze zákona orgány veřejné správy (obce s rozšířenou působností, kraje, ministerstvo, ČIŽP, celní orgány). Může se tedy stát, že na jeden a ten samý subjekt může přijít současně na stejnou věc několik kontrolorů. Domnívám se, že by bylo účelné stanovit zákonem, který orgán co bude kontrolovat. Mimo to podle směrnice č. 1999/105/ES má právo kontroly i Evropská komise. Ani novela zákona tento problém zatím nevyřešila.

Sankce

S kontrolou souvisí i ukládání pokut. Podle zákona (§ 34 odst. 1 písm. c) lze uložit pokutu tomu, kdo uvede do oběhu reprodukční materiál s průvodním listem obsahujícím neúplné údaje. Součástí údajů na průvodním listu bylo i číslo potvrzení o původu, které orgán veřejné správy vystavuje do 10 dnů od vyzvednutí sadebního materiálu. Identifikovaný, selektovaný a kvalifikovaný materiál tedy nemohl opustit školku do doby, než orgán veřejné správy vystavil potvrzení o původu, jinak se dodavatel vystavoval riziku sankce do výše 100.000 Kč. Novelou zákona, kdy bylo zrušeno vystavování potvrzení o původu na materiál ze školek, se tento problém v podstatě vyřešil a je technicky zvládnutelný. Paradoxem je, že vlastník lesa, který k obnově lesa použije neschválený zdroj reprodukčního materiálu (např. SM či jiné dřeviny), stanovítně nevhodný, ale povede o tom evidenci, je podle lesního zákona nepostižitelný.

Ostatní

V roce zavedení zákona vznikla velmi složitá situace pro všechny strany (dodavatele reprodukčního materiálu, vlastníky lesa a státní správu), především při jednáních o dotacích na zalesnění, kde v dotačních pravidlech byl použit pro doklad o nabytí sazenic termín „potvrzení o původu“, který byl některými považován za „potvrzení o původu“ dle zákona 149/2003 Sb.

Současný stav a problémy se zákonem z pohledu orgánu veřejné správy

Novela zákona koncem roku 2005 přinesla pro orgány veřejné správy několik pozitivních změn ve snížení administrativy a odstranila některé nejasnosti zákona. Zde bych chtěl uvést tyto změny:

- omezila rozsah případů, kdy je potřeba vydat potvrzení o původu pouze na prvotní získání reprodukčního materiálu
- určila místní příslušnost orgánů veřejné správy
- vyřešila vztah vydávání potvrzení o původu ke správnímu řádu
- zavedla povinnou kontrolu sběru, odběru a vyzvedávání RM ze selektovaných, kvalifikovaných a testovaných zdrojů
- uložila ministerstvu vedení národního seznamu uznaných zdrojů reprodukčního materiálu
- stanovila překážky pro udělení licence
- stanovila povinnost obecním úřadům obcí s rozšířenou působností předávat neprodleně údaje o vystavených POP pověřené osobě a umožnila jim zmocnit pověřenou osobu kontrolou podle § 31 odst. 3 zákona
- stanovila nové kompetence pověřené osobě

Přes provedenou novelu přetrvávají z pohledu orgánu veřejné správy obce s rozšířenou působností tyto problémy:

- neznalost uznaných jednotek, porostů a stromů a nemožnost se k těmto údajům dostat
- neznalost, zda v uznané jednotce byla povolena těžba
- doplnit do zákona co má obsahovat evidence vystavených potvrzení o původu
- neoperativnost zákona z hlediska možnosti kontrol při kterých se musí postupovat podle zákona o státní kontrole, nevyřešení kompetencí jednotlivých orgánů veřejné správy v kontrolní činnosti
- nedostatečná vybavenost ORP technikou (auto k dispozici dle okamžité potřeby na kontrolu sběru, GPS na určení polohy uznaného stromu či stromořadí)
- nenovelizovaná prováděcí vyhláška po více jak roku od novely zákona
- neúplný seznam uznaných jednotek v programu ERMA a potřeba úprav programu, aby byl uživatelsky příznivější

Novela zákona nevyřešila i řadu dalších problémů, které se netýkají přímo výkonu veřejné správy a které nejsou tedy předmětem mého příspěvku. Při další novele zákona považuji z pohledu orgánu veřejné správy obce s rozšířenou působností potřebné řešit:

- vrácení uznávání zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin zpět na orgán prvního stupně
- vrácení kompetence povolování těžeb v uznaných zdrojích na orgán prvního stupně
- omezit počet orgánů veřejné správy, které dohlíží na dodržování tohoto zákona a vymezit jim přesně rozsah kompetencí, provádění kontrol dle tohoto zákona vyjmout z režimu zákona o státní kontrole
- dořešit číslování sloučených oddílů
- jednoznačně vyřešit problém s termínem předkládání oznámení o konání sběru reprodukčního materiálu na orgán veřejné správy
- doplnit v zákonu co má obsahovat evidence vydaných potvrzení o původu

Závěr

Zákon již před nabytím platnosti vykazoval řadu evidentních chyb a nejednoznačných ustanovení. Začal platit v době, kdy k němu nebyly prováděcí předpisy a na obce již byly podávány žádosti na vystavení potvrzení o původu na sběr semen. Tím vznikla po nabytí jeho účinnosti řada problémů. Novela zákona po téměř dvou letech platnosti odstranila pouze některé nejpálčivější problémy. Zákon stále obsahuje řadu nejednoznačných a chybných ustanovení. Situace s pozdním vydáním novelizovaného prováděcího předpisu se opět opakuje a to ještě v horším rozsahu, kdy novelizovaný předpis není k dispozici ani po roce platnosti novely zákona. Z výše uvedených důvodů hodnotím vydání a novelu tohoto předpisu jako naprosto nepřipravené a nezvládnuté.

Ve svém příspěvku jsem naznačil problémy, které vydáním zákona vznikly veřejné správě a další, které i přes novelu zákona stále přetrvávají. Domnívám se, že je stále co na zákonu vylepšovat a bylo by vhodné, kdyby tento seminář byl podnětem k jeho další novele.

Kontakt

Ing. Milan Slavinger
Magistrát města Jihlavy
Masarykovo nám. 1, 586 28 Jihlava

KRAJSKÉ ZKUŠENOSTI

s aplikací zákona č. 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin)

Ing. Jana Čacká

Krajský úřad Libereckého kraje

Hlavním důvodem pro přijetí zákona o obchodu s reprodukčním materiálem dle důvodové zprávy bylo zajištění slučitelnosti s právními předpisy EU, konkrétně se Směrnicí Rady č. 99/105/ES z 22. 12. 1999. V hlavních principech měl zákon zkvalitnit dosavadní systém a zefektivnit existující praxi. Převzít důsledně terminologii používanou výše uvedenou směrnicí. Protože směrnice se týká pouze v ní taxativně vyjmenovaných druhů lesních dřevin, zákon přebírá požadavky pouze pro tyto druhy dřevin. Po více jak třech letech praxe můžeme posoudit, jak byly tyto principy naplněny.

Konkrétně ke kompetencím krajských úřadu, jako orgánů veřejné správy, dle ustanovení § 28 zákona:

- uznávání zdrojů reprodukčního materiálu

Kraje v přenesené působnosti:

- rozhodují o uznání zdrojů identifikovaného, selektovaného, kvalifikovaného a testovaného reprodukčního materiálu a o zrušení uznání,*
- v případě zdrojů identifikovaného reprodukčního materiálu přidělují uznaným jednotkám evidenční čísla,*
- rozhodují o sloučení jimi uznaných zdrojů reprodukčního materiálu do jedné uznané jednotky,*
- vedou evidenci uznaných zdrojů reprodukčního materiálu pro svůj územní obvod,*
- informují pověřenou osobu o uznání zdrojů reprodukčního materiálu ve svém územním obvodu a o přidělených evidenčních číslech uznaným jednotkám identifikovaného reprodukčního materiálu,*

Od nabytí účinnosti zákona byla Krajským úřadem Libereckého kraje vydána 4 rozhodnutí na uznání zdrojů selektovaného materiálu pro 349 porostů a 23 rozhodnutí pro celkem 4423 porostů a 7 zdrojů osiva sloučených do 406 uznaných jednotek. Převážná většina rozhodnutí byla vydána a nejvíce porostů bylo uznáno v roce 2004, tedy v prvním roce platnosti zákona. O uznání v té době žádaly jednotlivé lesní správy státního podniku LČR. O uznání kvalifikovaného ani testovaného reprodukčního materiálu nebylo požádáno, žádný zdroj nebyl rušen. Dle mého názoru ta skutečnost, že v kategorii identifikovaných zdrojů neproběhl žádný „výběr“, je chybou. Uznání takřka všech porostů fenotypové třídy C na celém majetku nebo lesní správě vede zcela jistě k devalvaci důležitosti uznaných zdrojů reprodukčního materiálu lesních dřevin a hospodaření s nimi. Zvláště když identifikace porostů D se prakticky neprovádí a porosty C nejsou zárukou kvality.

- omezení a povolení MÚ těžby

Kraje v přenesené působnosti:

- f) rozhodují o omezení mýtní úmyslné těžby v porostech uznaných jako zdroj selektovaného a testovaného reprodukčního materiálu nebo o stanovení ochranné lhůty v těchto porostech,*
- g) povolují mýtní úmyslnou těžbu 10) v porostech uznaných jako zdroj selektovaného a testovaného reprodukčního materiálu, v nichž došlo ke stanovení ochranné lhůty,*

Orgány veřejné správy při uznávání zdrojů selektovaných a testovaných mohou stanovit ochrannou lhůtu nebo omezit MÚ těžbu dle § 17 odst. 1 zákona. Ovšem pouze v případě, že v odborném posudku, který je pokladem rozhodnutí, bylo nějaké omezení navrženo. U identifikovaného materiálu nelze žádné omezení vůbec stanovit. U všech rozhodnutí KÚ Libereckého kraje o uznání selektovaného reprodukčního materiálu byl rozsah omezení minimální nebo žádný. Za dobu účinnosti zákona byla vydána dvě rozhodnutí o povolení MÚ těžby nad rámec tohoto omezení. Stojí za úvahu, zda je tento postup správný a zda je skutečně vhodné ponechat cenné porosty v dané lokalitě zcela ojedinelé, bez ochrany.

- úřední pojistky

Kraje v přenesené působnosti:

- h) připojují úřední pojistku na obal testovaného reprodukčního materiálu,*
- i) rozhodují o udělení výjimek podle § 7 odst. 4 a na obal nebo dopravní prostředek, ve kterém je semenný materiál na základě udělené výjimky přepravován, připojují úřední pojistku,*

S pohybem úředních pojistek nemáme dosud žádné zkušenosti.

- genové základny

Kraje v přenesené působnosti:

- j) rozhodují o vyhlášení genových základen a o způsobu hospodaření v genových základnách,*

Právní stav genových základen byl minimálně nejasný a bylo třeba je nově vyhlásit. Komplikace mohly nastat např. u provázanosti na kategorizaci, protože dle § 19 odst. 1 zákona les na území genové základny se zařazuje do kategorie lesa zvláštního určení podle zvláštního právního předpisu /lesní zákon/. K dnešními dni bylo v rámci Libereckého kraje rozhodnuto o vyhlášení 7 genových základen. Vše v lesích pod správou státního podniku LČR. Dosud nebylo požádáno o vyhlášení genových základen na území KRNAPu.

- dozorová, kontrolní a sankční činnost

Kraje v přenesené působnosti:

- k) rozhodují o opravných prostředcích proti rozhodnutím vydaným podle § 27,*
- l) rozhodují o uložení pokut podle tohoto zákona,*
- m) rozhodují o uložení zvláštních opatření,*
- n) vykonávají dozor, jak fyzické a právnické osoby dodržují ustanovení tohoto zákona, předpisy vydané k jeho provedení a rozhodnutí vydaná na jejich základě, a ukládají opatření k odstranění zjištěných nedostatků.*

Za dobu účinnosti zákona nebylo uloženo žádné opatření ani pokuta, ani nebylo rozhodnuto o opravných prostředcích. Dozor probíhá průběžně. Více se orgány veřejné správy soustředily od počátku na práci poradenskou, protože pochopitelně tento nový právní předpis na počátku působil jistě obtíže a působí je dosud.

Závěr

- Obecným nešvarem při přijímání nových právních předpisů je nepřipravenost na jejich uvedení v reálný život, jak se ukázalo i v případě zákona č. 149/2003 Sb. Ministerstvo zemědělství ČR jako ústřední správní úřad v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem dle mého názoru podcenilo situaci, která nastane po přijetí zákona, opožděně reagovalo na žádosti o metodické řízení a neřešilo akutní problémy.
- Prvotním důsledkem aplikace tohoto právního předpisu byl jednoznačně nárůst ne vždy zcela smysluplné administrativy, který má pokračující tendenci.
- Zprovoznění softwaru, dnes systém ERMA, přišlo pozdě a některé správní úřady se potýkají s určitými problémy dosud. Takový systém musí být ve všech směrech funkční, aby plnil požadované funkce.
- Dalším problémem je neexistence jednotného seznamu lesních dřevin se svými zkratkami. Dle ustanovení § 11 odst. 3 *uznávání zdroje reprodukčního materiálu se provádí u všech druhů dřevin*. V příloze č. 1 zákona jsou uvedeny druhy lesních dřevin, které lze uvádět do oběhu pouze v mezích tohoto zákona (v počtu 50 druhů). V příloze č. 20 k prováděcí vyhlášce č. 29/2004 Sb., kde je uvedena skladba evidenčního čísla uznané jednotky, se zkratka dřeviny má použít dle přílohy č. 4 k vyhlášce č. 83/1996 Sb. – a to trojmístný znak. Zde je ovšem uvedeno pouze 41 druhů dřevin se svými zkratkami převážně ve formě dvoumístného znaku. V době přípravy novely vyhlášky č. 29/2004 Sb. je ideální čas k odstranění tohoto nedostatku.
- Jedním z hlavních principů zákona bylo upravit pouze oběh reprodukčního materiálu lesních dřevin, který je určen k obnově lesa a je s ním zároveň obchodováno. Tím z režimu zákona vypadla část reprodukčního materiálu, který se sice používá k obnově lesa, ale obchodováno s ním není. Mimo nesporných kladů, jako vymanění se z koloběhu přebujelé administrativy pro vlastníka lesa, přinesla tato zásada např. problém v oblasti poskytování dotací. V Libereckém kraji jsou vázány dotace na zalesňování na průvodní list, který ovšem lze vystavit pouze osobě s licenci /§ 20 zákona/. Vlastník lesa, bez licence, který si sám ze svých zdrojů vypěstuje reprodukční materiál a použije ho na obnovu svého lesa se chová v tolik dnes proklamovaných zásadách trvale udržitelného rozvoje, nezatěžuje životní prostředí převážením materiálu na velké vzdálenosti, dodržuje lesnický osvědčené postupy a je za to „odměněn“ tím, že nedosáhne na dotace.
- Za druhé k souběžně fungujícímu systému - dle ustanovení § 29 odst. 3 lesního zákona je *vlastník lesa povinen vést evidenci o původu pouze selektovaného, kvalifikovaného a testovaného reprodukčního materiálu použitého při obnově lesa a zalesňování a uchovávat ji po dobu 20 let od obnovy lesa nebo zalesňování*. Dle ustanovení § 2 odst. 1 vyhlášky č. 139/2004 Sb. *k obnově lesa a zalesňování lze použít pouze reprodukční materiál u něhož je doložen původ*. U identifikovaného materiálu ale nemusí být doklad o původu archivován a chybí tak jakákoliv zpětná vazba. Z výše uvedeného a ze souvisejících ustanovení zákona o reprodukčním materiálu je zřejmé, že existují paralelní způsoby nakládání s reprodukčním materiálem a hlavně administrativy v oblasti zalesňování a obnovy lesních pozemků. Na jedné straně, od kategorie selektovaného materiálu, přísně vedená evidence, na druhé straně, v kategorii identifikovaného materiálu, kde se uznal takřka každý C porost, žádná. Zkušenostmi z let minulých lze dokázat, že tento stav není optimální a opakuje chyby, kterých bychom se měly důrazně vyvarovat. V neodpovídající genetické výbavě dřevin dřímá nebezpečí budoucí stability porostů. Se zkušenostmi z Jizerských hor, kde proběhlo v letech minulých několik výzkumných prací a bylo vypracováno mnoho studií a projektů, které se genetickými parametry dřevin zabývaly dle mého názoru okrajově, nesouhlasím s podceňováním rizik z těchto kroků vyplývajících a s vytvářením právních podmínek, které tento stav umožňují.

Kontakt
Ing. Jana Čacká
KÚ Libereckého kraje
Odbor rozvoje venkova, zemědělství a životního prostředí
U Jezu 642/2a, 460 01 Liberec 1

LČR, s. p., SEMENÁŘSKÝ ZÁVOD TÝNIŠTĚ NAD ORLICÍ

Služby poskytované semenářským závodem

Ing. Zdenka Hlavová – Ing. Martin Plašil
LČR, s. p., Semenářský závod

Lesní semenářství vznikalo v souvislosti s rozvojem holosečného způsobu hospodaření a se zaváděním smrkových a borových monokultur. Semena se sbírala již v 16. století, ale nebyla určena pro lesnické účely, spíše pro pěstování okrasných dřevin pro parky a sadovnické účely. Koncem 18. století, kdy byl uplatňován holosečný způsob hospodaření a vytěžené plochy bylo třeba zalesnit, se začal zvyšovat zájem o lesní osivo, především smrk a borovici. Tyto dřeviny byly zaváděny i do míst, kde původně nerostly, tj. do oblasti listnatých dřevin. Potřeba osiva se zvyšovala a byla každoroční. Z tohoto důvodu začaly již koncem 18. století vznikat první luštinny semen. Nejstarší luštinna byla založena v roce 1789 Conradem Applem v německém Darmstadtu.

Již v 18. století se podle archivních dokladů začínají dovážet do českých zemí semena neznámého původu a to především v letech neúrody. Provozovny, zabývající se luštěním a čištěním semen, jak v Rakousku – Uhersku, tak v Německu, se staly pravidelnými odběrateli lesního osiva. Soukromé firmy uváděly sice ve svých cenících původ semene, ale jen k uspokojení svých odběratelů a získání dalších. V Čechách to byly německé firmy Anton Hess v Zákupcech, Albert Gebauer v Liptáni. Autor knihy Lesní semenářství (1954) R. Šnajperk uvádí: „provozovny byly nuzně zařízené, semena se luštila způsobem, s kterým se ještě dnes tu a tam setkáváme v provozu tam, kde lesní hospodář nepochopil význam správného luštění v luštinách, vybavených dokonalým technickým zařízením.“ Kapacita těchto provozoven zdaleka nestačila krýt požadavky lesních majetků a proto převažoval dovoz semen cizího původu. Není proto vůbec divu, že porosty, které vznikaly z takto získaných semen, byly často netvárné, pomalu rostly, byly málo odolné biotickým a abiotickým činitelům. Majitelům luštíren šlo především o zisk a tak nejlevnější surovinu sbírali téměř všude tam, kde to šlo bez obtíží. Teprve po zjištění těchto skutečností se začala věnovat pozornost původu osiva.

Začátkem 20. století se zabýval nedostatečným zásobením lesního osiva domácího původu sjezd českého lesnictva. Výsledkem jednání byla první česká luštinna – Pošumavská luštinna v Českých Budějovicích. Majitelé luštinny si byli vědomi svého postavení vůči českému lesnictvu a jejich nárokům na dodávky lesního osiva domácího původu. Luštinnu vybavili dokonalým zařízením na luštění i čištění osiva a věnovali pozornost i získávání odborného personálu. Rozsáhlé mniškové kalamity (1919-1920), větrné a sněhové kalamity, devastace lesů na slovenské straně Beskyd postavily české lesníky před opakovaný problém a to nedostatek osiva domácího původu. V době, kdy okolní země uzavíraly své hranice před dovozem semen cizí provenience (v Německu byl zakázán dovoz smrku, Rakousko vydalo zákaz dovozu smrku, borovice a modřínu, Švédsko vydalo zákaz importu cizího osiva již v r. 1882) se opět začala dovozem semen zabývat celá řada semenářských firem, prodávajících hlavně semena zeleninová a semena zemědělských plodin. Tato skutečnost měla mezi československými lesníky nepříznivou odezvu. Snaha o využití vlastních semenných zdrojů se setkala s porozuměním u všech lesníků. V té době pod vedením F. Šnajperka byla vystavěna stálá luštinna v Liptovském Hrádku. Ta pomohla k značnému omezení dovozu semen cizího původu.

V letech 1926 Dr. Ing. G. Vincent z Výzkumného ústavu pro pěstování lesů a lesnickou biologii v Brně vypracoval konkrétní směrnice pro ověřování původu a jakosti osiva.

První období lesního semenářství bylo zaměřeno na technologie zpracování šišek, později se začala věnovat pozornost kvalitě osiva, jeho skladování a ošetřování semenné suroviny po sběru. Začala se zjišťovat i vnitřní kvalita osiva, energie klíčení, absolutní hmotnost, klíčivost apod. V další etapě lesního semenářství se začal preferovat genetický základ osiva. Začaly se rozlišo-

vat původy osiva a osivo se přidělovalo lesním majetkům podle provenienčních oblastí. Správy státních lesů byly soustavně instruovány o nutnosti získávat šišky vlastním sběrem, školili se trhači, řešila se otázka dopravy šišek apod.

Struktura lesního semenářství se změnila zákonem č. 65/1950 O hospodaření s lesními semeny a sazenicemi. Sběrem se výhradně zabývaly správy lesního hospodářství. V roce 1952 byla vydána Směrnice k uznávání lesních porostů, stromových skupin a stromů. Hlavním úkolem lesního semenářství se postupně stalo zajištění dostatečného množství osiva, co nejvyšší genetické hodnoty všech požadovaných druhů lesních dřevin pro každoroční výsevy.

Na počátku šedesátých let se rozhodlo o výstavbě centrálního semenářského závodu v Týništi nad Orlicí, který měl zpracovávat semennou surovinu pro celé Čechy a Moravu. Důvody, které vedly k tomuto rozhodnutí byly: zastaralost zařízení tehdejších semenářských provozů, nedostatečné skladovací kapacity pro čisté osivo (osivo se skladovalo ve sklepích a rychle ztrácelo klíčivost), nevyhovující pracovní a hygienické podmínky, neodpovídající zpracovatelská kapacita luštíren (např. po velké úrodě smrku v roce 1958 neměly lesní závody v letech 1965 – 1970 potřebné osivo a čekalo se na novou úrodu) a v neposlední řadě to byla potřeba zajistit požadavky a cíle genetické klasifikace v semenářské praxi.

Pošumavská luštitrna České Budějovice

Semenářský závod Týniště nad Orlicí

Semenářský závod v Týništi byl uveden do provozu v roce 1971. V počátcích byl zaměřen především na zpracování jehličnanů, postupně se jeho činnost rozšiřovala i do oblasti zpracování listnáčů, především bukvic. V roce 1992 byla uvedena do provozu nová hala s kapacitou mrazicích boxů na cca 80 tun. V současné době funguje semenářský závod jako účelový závod Lesů České republiky, s. p. Poskytuje služby nejen lesům státním, ale i všem majitelům lesa a ostatním zákazníkům, kteří o tyto služby projeví zájem.

Oblast zpracování jehličnanů

Pro zpracování jehličnanů má semenářský závod dostatečné kapacity a to, jak pro skladování semenné suroviny – šišek, tak i pro jejich zpracování a následné uskladnění osiva. Sklad šišek je dimenzován pro jednorázové uskladnění cca 800 tun šišek. Některé šišky se před skladováním čistí na speciálních čističkách. Odděleně lze skladovat oddíly o hmotnosti v řádech kg, tak i oddíly v řádech tun. Speciální pozornost je třeba věnovat skladování a ošetřování šišek s vysokým obsahem vody – jedle, douglasky, vejmutovky. Tyto šišky se skladují ve slabé vrstvě na plochách a surovina se prohazuje. Sklad má speciálně upravenou konstrukci kombinovanou s žaluziemi a zde surovina přirozeně prosychá. Semenné surovině je třeba věnovat pozornost již při vlastním sběru. Šišky se nesmí dávat do igelitových neprodyšných pytlů, je třeba kontrolovat plnost semen v šiškách a v neposlední řadě je nutno sledovat poškození šišek hmyzem a to především v suchých letech (obaleč šiškový, červotoč šiškový, bejlomorky, krásenky apod.). Na povrchu šišek se objevuje zasmolení, někdy ovšem šišky na povrchu nejeví žádné příznaky poškození, ale larvy se objevují až ve vřetenové části. Výsledkem takto poškozených šišek je velmi nízká sypavost. Nejvíce problémová z našich jehličnanů je douglaska, šišky vykazují velmi nízkou sypavost, vysoký podíl prázdných semen a silné poškození hmyzem.

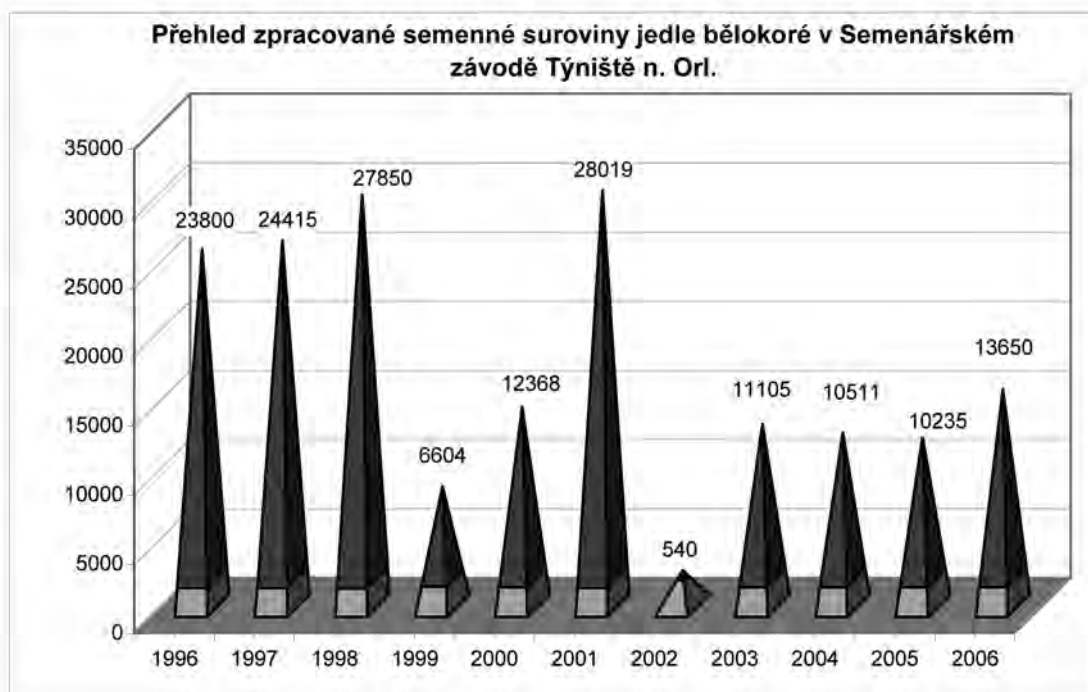
Zpracování šišek jedle

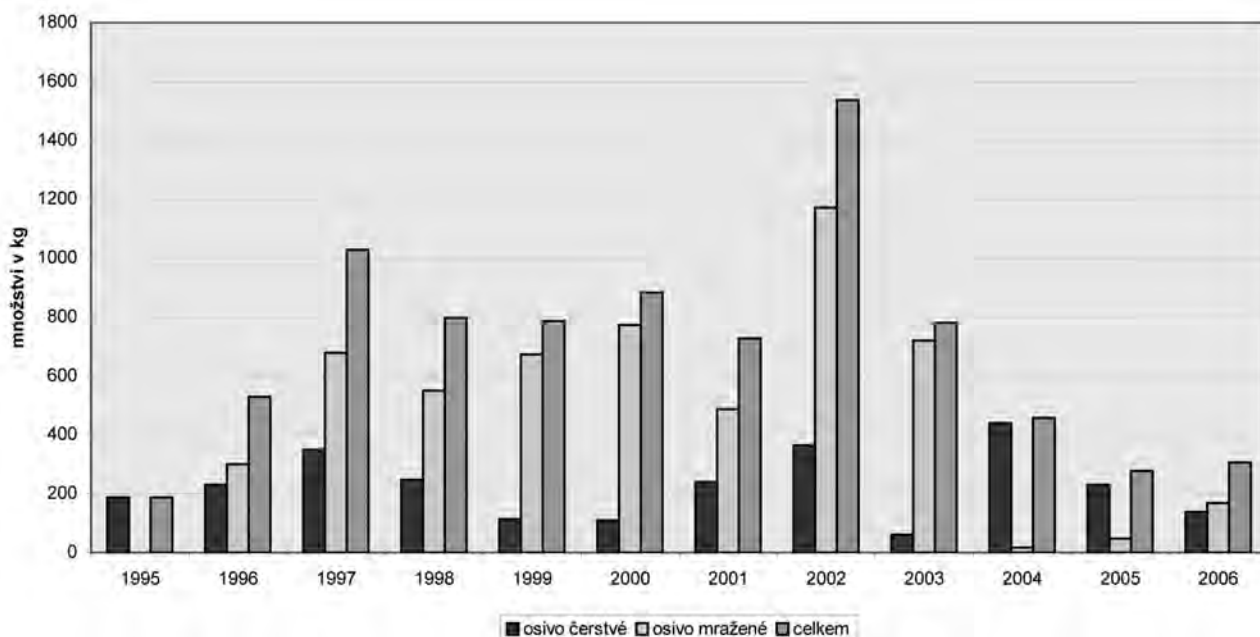
Jsou tři možnosti pro použití osiva, každá z nich vyžaduje jinou technologii zpracování:

- podzimní výsev - ihned po sběru - pro osivo je optimální, zde je však nebezpečí poškození klíčících semenáčků pozdními mrazíky na jaře. Pro podzimní výsevy se vyzrálé šišky zpracují, osivo se vyčistí a lze ho v říjnu a listopadu vysévat bez jakékoliv předosevní přípravy.
- výsev první jaro po sklizni - vyžaduje řádné uskladnění osiva a předosevní přípravu. Vyčištěné osivo se skladuje přes zimu za stálé péče (provzdušňování) při teplotě cca +3 °C a vlhkosti cca 18 %. Před plánovaným termínem výsevu je třeba provést cca 1 měsíční předosevní přípravu, která je nutná pro překonání klíčícího klidu. Stratifikaci provádíme bez použití media. Osivu doplníme vlhkost na cca 32 % a po dobu 1 měsíce stratifikujeme při teplotě cca + 3 °C. Osivo obden provzdušňujeme. V případě, že osivo začne klíčit a výsev není ještě možný, zbrzdíme klíčení mírným snížením teploty. Pro výsev není žádoucí, aby osivo mělo dlouhé klíčky. Menší množství lze stratifikovat i s mediem (vlhký písek ap.).
- výsev rok a déle po sběru (dlouhodobě skladované mražené osivo) - pro dlouhodobé skladování je třeba využít vyzrálé kvalitní osivo. U přečištěného osiva je třeba pozvolně snížit vlhkost na cca 10 % a takto vysušené osivo skladovat v neprodyšně uzavřených plastových pytlích při teplotě cca -7 °C. Doba skladovatelnosti osiva je 3 až 5 roků, u kvalitního osiva i déle. Při vyskladnění osiva je třeba dbát na to, aby byl přechod teplot pozvolný. Osivo necháme před expedicí cca 24 hodin aklimatizovat při teplotě kolem + 3 °C. Před výsevem je třeba provést stratifikaci stejným způsobem jako v bodě b) s tím, že se osivo stratifikuje po delší dobu a to 50 - 60 dnů. Dlouhodobě skladované (zamražené) osivo lze vysévat i na podzim a to bez předosevní přípravy s rizikem poškození pozdními jarními mrazíky a možností likvidace části osiva hraboši.

Při stanovení výsevných dávek u jedle upozorňujeme na vysoký podíl prázdných semen. Dle ČSN 481211 je průměrný podíl plných semen 60 % a životnost čistých semen 45 %. Oddělení prázdných semen od plných je u jedle obtížné, protože hmotnost semen plných a prázdných je podobná. Semena prázdná mají obvykle silnější semenné obaly a velký vliv na hmotnost semen mají pryskyřičné měchýřky v semenných obalech.

Kvalitativní ukazatele osiva jsou uvedeny na průvodním štítku a průvodním listě (expedičním příkaze). Před výsevem je žádoucí osivo namořit. Jedlové výsevy je třeba v každém případě přistínit.

Přehled stratifikace osiva jedle bělokoré v Semenářském závodě v Týništi nad Orlicí

Šišky smrku, borovice, modřínu se luští v luštírenských komorách. Luštírna je vybavena potřebnou kapacitou luštírenských komor pro oddělené luštění oddílů šišek o vyšších hmotnostech i luštícím zařízením pro malé oddíly, např. 1 kg. Teploty v komorách jsou regulovány z velínu a o teplotách je vedena evidence na zapisovačích teplot.

Vyluštěné osivo se odkřídluje na různých typech odkřídlovacích strojů a dočišťuje, jak pro běžné výsevy, tak i pro speciální výsevy do sadbovačů. K tomu slouží třídící stůl, třídička BCC a Prevac.

Průběh zpracování semenné suroviny je kontrolován provozní laboratoří, která také odebírá průměrné vzorky a zasílá je k rozborům do akreditované laboratoře VULHM v Uherském Hradišti.

Veškeré vyluštěné osivo se skladuje podle druhů v klimatizovaných skladech, v plusových nebo minusových teplotách. Každoročně jsou odebírány vzorky osiva pro opakované rozborů. Samostatnou částí klimatizovaného skladu osiva je tzv. banka lesního osiva, do které si majitelé osiva ukládají části semenných oddílů vysoké genetické hodnoty a to pro zachování regionálních populací v co nejširší genetické variabilitě. Do banky lesního osiva si ukládají vlastní osivo LČR, ale i ostatní majitelé lesů, pokud o uložení osiva v bance projeví zájem. Vzhledem k tomu, že osivo je v bance skladováno při velmi nízkých teplotách (-22 °C) vyžaduje již i luštění jiný a to šetrnější režim. Proto je třeba dát požadavek na skladování osiva v bance hned při dodávce šišek do semenářského závodu, tj. před jejich luštěním.

Osivo na přání zákazníků před expedicí moříme biologickým přípravkem Supresivit.

U osiva smrku, borovice, modřínu na přání majitelů, provádíme jednoměsíční předosevní přípravu, která zajistí stejnoměrnost vzcházení a podporuje zvýšení energie klíčení. Doporučujeme ji především u smrku, který má dobrou klíčivost, ale nízkou energii klíčení (osivo sklizené v mimořádně suchém roce).

Oblast zpracování listnáčů

V oblasti zpracování listnáčů se závod zaměřuje především na osivo buku. Jsou tři možnosti použití osiva, každá vyžaduje jinou technologii zpracování:

- výsev ihned po sběru – pro osivo je neoptimálnější, nebezpečím jsou hraboši a jarní mrazíky.
- výsev na jaře následující rok po sběru – osivo se řádně vyčistí, skladuje v klimatizovaném skladu při teplotě cca + 4 °C a vlhkosti 20 %. Bukvice patří mezi semena s klíčným klídem, proto je před výsevem nutná předosevní příprava a to dvouměsíční stratifikace. Při objednávkách stratifikace je nutno včas sdělit předpokládanou dobu odběru osiva. Výsevy stratifikovaného osiva vyžadují závlahu, při zaschnutí je nebezpečí, že část osiva přežije do dalšího roku. Osivo před stratifikací ošetřujeme Previcurem.
- dlouhodobé skladování osiva, tj. na 1 až 4 roky. Pro skladování by se mělo vybrat nejkvalitnější vyzrálé osivo. Nedá se zamrazovat osivo namožené. Není žádoucí, aby byly bukvice přeplavené (velké výkyvy vlhkosti). Bukvici na závodě vyčistíme mechanicky. Semena vysušíme ve speciální sušárně při nízkých teplotách na cca 8 až 10 % obsahu vody a zamrazíme. Skladujeme při teplotě - 7 °C. Takto skladované osivo lze vyset na podzim bez jakékoliv předosevní přípravy. Jarní výsevy vyžadují u mraženého osiva dlouhou 3 – 4 měsíční předosevní přípravu. Osivo stratifikujeme bez použití stratifikačního media. Objednávky stratifikovaného osiva je nutno podat v minimálně 4 až 5 měsíčním předstihu. Stratifikované osivo má vysoký obsah vody, nedá se proto zasílat poštou, je nutný osobní odběr.

Skladování žaludů

Zatím nejúčinnější ochranou žaludů proti hlízence žaludové je **termoterapie**. Principem termoterapie je máčení semen po určitou dobu ve vodě o teplotě letální pro patogena, ale neovlivňující životnost semen. Při termoterapii dochází současně s usmrcením hlízence žaludové i ke zničení dalších hub, např. druhu *Discula umbrinella*. Ošetření žaludů termoterapií je žádoucí pro výsevy žaludů do sadbovačů, pro skladování žaludů i podzimní výsevy na záhony. Žaludy nesmí být naklíčené.

Hlízence žaludová (*Ciboria batschiana*) - je pokládána za jednoho z nejnebezpečnějších nekrotrofních parazitů žaludů, protože napadá naprosto zdravé a jakostní žaludy s odpovídající vlhkostí. V lese se houba vyvíjí na starých žaludech, které jsou zakryty listím. V podmínkách vysoké vzdušné vlhkosti se vytvářejí apotécia, jejichž spory infikují na podzim novou úrodu žaludů. Po napadení se objevují na dělohách žaludů žlutavé až skořicové skvrny s tmavohnědým ostře ohraničeným okrajem. Mycelium postupně prorůstá celé dělohy, skvrny s pokračující infekcí hnědnou a mumifikují. Jeden žalud může nést až 40 plodniček. Žaludy tak ztrácí životnost i klíčivost. Během skladování žaludů při vysoké vlhkosti (nad 40 %) a skladovací teplotě + 4 °C se houba rychle šíří pomocí šedého vzdušného mycelia a může během 3 měsíců zničit většinu uskladněných žaludů.

Při chemické ochraně pomocí fungicidů jsou problémy s nedostatečným proniknutím účinné látky do děloh. Aplikace fungicidů většinou jen zpomaluje šíření vzdušného mycelia mezi uskladněnými žaludy, ale není možné zabránit zničení již napadených žaludů.

V semenářském závodě skladujeme žaludy v klimatizovaném skladě při teplotě - 2 °C.

Zpracování ostatních listnáčů

Lípa, jasan, habr, javor, včetně jejich skladování v klimatizovaných skladech.

Mokrou cestou zpracujeme jeřáb, třešně, hrušně, jabloně a celou řadu keřů.

Předosevní příprava skladovaného osiva listnáčů se provádí bez media, ve většině případů kombinací teplé a studené stratifikace (lípa, jasan, habr) nebo pouze studenou stratifikací (javor). Teplo-studená stratifikace vyžaduje 8 - 9 měsíců, proto objednávky stratifikovaného osiva (případně stratifikaci vlastního osiva) je třeba objednávat již v srpnu běžného roku pro jarní výsevy následujícího roku, s uvedením předpokládaného termínu výsevu.

Ostatní služby

Zákazníkům semenářský závod poskytuje 2 x ročně informace o stavu zásob suroviny a semene včetně aktuálních rozborů jakosti osiva.

Provozní laboratoř zajišťuje rozborosiva podlimitních oddílů včetně stanovení vlhkosti.

Pro tuzemské odběratele zprostředkovává závod nákup osiva ze zahraničí pro introdukci lesních a okrasných dřevin a keřů.

Prodej osiva jehličnanů a listnáčů v širokém sortimentu PLO a VLS.

Služby v biologické ochraně lesa

Vyvěšování ptačích budek má význam nejen pro ochranu ptáků, ale je i velmi důležitým prvkem preventivní biologické ochrany lesa.

V uplynulých několika desetiletích se hustota populací některých druhů ptáků značně snížila vlivem intenzivního způsobu hospodaření a aplikací chemických přípravků. Ty mají negativní vliv na přírodu, jsou nákladnější a mají jednorázový účinek. Využijme tedy aktivní biologické ochrany pomocí ptactva. Ptáci se dokáží soustředit v místě šíření škodlivého hmyzu a ničit jeho různá vývojová stadia. Většina ptáků zůstává nebo se vrací na jaře do svého hnízdiště a jejich přilákání a udržení pomocí budek je velmi účinné.

Využijme i možnosti omezení škod drobnými hlodavci na lesních kulturách pomocí domácích druhů sov. Nedostatečná nabídka vhodných hnízdních příležitostí je jednou z příčin postupného vytrácení sov z celých regionů.

LČR, s. p. Semenářský závod v Týništi nad Orlicí se zabývá jako doplňkovou činností výrobou ptačích budek a jejich prodejem. Výroba budek je konzultována s ochránci přírody a ornitology.

Pěstování a prodej okrasných sazenic

V areálu SZ Týniště n. O. je umístěna prodejna okrasných sazenic, která poskytuje zájemcům z širokého okolí okrasné sazenice listnáčů a jehličnanů více než 150 kultivarů, s doplňkovým prodejem substrátů a hnojiv, prodejem okrasných šišek a jedlových šupin vhodných k mulčování.

Kontakt

Ing. Zdenka Hlavová, Ing. Martin Plašil
LČR, s. p., Semenářský závod
Za Drahou 191, 517 21 Týniště nad Orlicí

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Poznámky